

Stratégiai javaslat a Magyar Köztársaság Kormánya számára a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának ösztönzésére

A stratégiai javaslat az ENSZ Fejlesztési Programja vezetésével, az Európai Unió és az ENSZ Fejlesztési Programja pénzügyi támogatásával, több mint száz magyar szakértő bevonásával készült.

Tartalomjegyzék

Stratégiai javaslat a Magyar Köztársaság Kormánya számára a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának ösztönzésére	1
Tartalomjegyzék	2
Rövidítések jegyzéke.....	3
Vezetői összefoglaló.....	4
Vezetői összefoglaló.....	4
Kiemelt javaslatok.....	7
1. Az ökológia lábnyom indikátor bevezetése.....	7
2. Munkaügy és esélyegyenlőség: a foglalkoztatás növelése az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése útján	12
Stratégiai javaslatunk jövője	14
A stratégiai javaslat háttere	15
Általános helyzetkép: CSR helyzete Magyarországon.....	17
Főbb megállapítások.....	17
Az érintettek felelőssége	18
Fejlesztendő területek és megoldási javaslatok.....	21
Javasolt intézkedési terv.....	21
A stratégiai javaslat elkészültének folyamata	23
A CSR magyarországi ösztönzésének kulcsterületei	24
I. Gazdaságfejlesztés: növekedés helyett fenntarthatóság.....	24
II. Környezetvédelem	26
III. Fogyasztóvédelem	29
IV. Munkaügy és esélyegyenlőség	33
V. Korrupció, transzparencia	36
Hivatkozott irodalom.....	39
Az egyeztetési folyamatban részt vevő szakértők.....	40

Rövidítések jegyzéke

- CSR: Corporate Social Responsibility – Vállalatok Társadalmi Felelősségvállalása
- EMAS: Eco-management and Audit Scheme – Környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer *EC1836/93*
- GDP: Gross Domestic Product – Bruttó hazai termék
- ILO: International Labour Organisation – Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
- IRM: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
- NFGM: Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium
- NGO: Non-governmental Organisation – Civil szervezet
- KKV: Kis- és középvállalkozások
- KSH: Központi Statisztikai Hivatal
- KVVM: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
- OKM: Oktatási és Kulturális Minisztérium
- OM: Önkormányzati Minisztérium
- PM: Pénzügyminisztérium
- PR: Public relations – PR
- SzMM: Szociális és Munkaügyi Minisztérium
- UNDP: United Nations Development Programme – ENSZ Fejlesztési Programja
- IPPC: Integrated Pollution Prevention and Control – Integrált szennyezés-megelőzés és csökkentés

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az ENSZ Fejlesztési Programja, az Európai Unió támogatásával **stratégiai javaslatot dolgozott ki** a magyar kormány számára, melyben olyan kormányzati intézkedési javaslatokat fogalmaz meg, amelyek által ösztönözhető a vállalatok társadalmi felelősségvállalása (angolul Corporate Social Responsibility, a továbbiakban CSR). A javaslat nyugat-európai példákra, nyolc kelet-közép-európai ország, köztük Magyarország regionális minta-projektjeinek tapasztalataira épül. A stratégiaalkotási folyamatba több mint száz magyar szakértőt vontunk be.

A stratégiai javaslat készítése során az Európai Bizottság 2001-es definícióját használtuk: „A vállalati társadalmi felelősség fogalom jelentése, hogy **a vállalatok önkéntesen társadalmi és környezeti szempontokat érvényesítenek** üzleti tevékenységükben és az érintettekkel¹ fenntartott kapcsolataikban.” (European Commission, 2001). A Tanács kifejti, hogy „a vállalati társadalmi felelősség (CSR) kulcsszerepet játszhat a fenntartható fejlődésben, miközben javítja Európa innovációs potenciálját és versenyképességét” (EC [2006]). Az EU irányelvek szerint a felelős vállalatok a minimális jogi előírásokon túlmutató vállalásokat tesznek a fenntarthatóság érdekében, az **érintett partnerekkel együttműködve**.

A javaslat célja, hogy segítsen elindítani egy olyan változást, melynek eredményeképpen Magyarország élhetőbb, kiegyensúlyozottan és fenntartható módon fejlődő, polgárai számára jobb életminőséget és a tisztességes boldogulást lehetővé tevő ország lesz. Elemzésünk hozzá kíván járulni ahhoz, hogy az életünket meghatározó legfőbb érték a felelős cselekvés legyen, egyéni és közösségi szinten is, a vállalkozók, az alkalmazottak, a politikai elit és a családok körében egyaránt. Meggyőződésünk, hogy a felelősebb gondolkodás, az átlátható üzleti és állami működés, a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok jobb összehangolása akkor érhető el, ha őszintén szembenézünk mindazokkal a tényezőkkel és főbb problémákkal, amelyek ma akadályozzák a felelős gondolkodás és cselekvés megerősödését. Javaslatunk a Magyar Köztársaság kormányának készül, mert meggyőződésünk, hogy a felelős működésmód kialakításában kulcsszerepe van a mindenkori kormánynak.

Sokan vitatják a kormány szerepét a CSR elősegítésében, hiszen a CSR definíció szerint **önkéntes tevékenység**. A jogi szabályozásnak megfelelő, illetve az átlátható, korrupciómentes működés önmagában még nem CSR. A kormányoknak nagy szerepe van a felelős vállalati működés folyamatainak felgyorsításában, elősegítésében - erre mutatott rá a UNDP által koordinált, a CSR helyzetét nyolc európai országban² feltáró alaptanulmány is. Ezért a nyolc országról szóló alaptanulmány a CSR ösztönzését célzó 11 fő javaslata közül öt közvetlenül a nemzeti kormányok számára fogalmaz meg ajánlásokat, és a további javaslatok megvalósítása sem lehetséges a kormányzat megfelelő szervezeteinek aktív közreműködése nélkül.

A regionális alaptanulmány javaslatai a következők voltak:

1. Az alaptanulmány megállapításainak megfelelően építeni a jövőbeli CSR stratégiát

¹ Érintettek (stakeholder): minden olyan csoport, amelyre a vállalat működése hatással van, vagy amely hatással van a vállalat működésére.

² A vizsgált országok: Bulgária, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Szlovákia, Horvátország, Macedónia és Törökország. A tanulmány elérhető a www.acceleratingcsr.eu honlapon.

2. A kormány építsen ki egyetértést országos szintű teljesítmény indikátorok tekintetében
3. Kölcsönös megértés kialakítása a jövőbeli fejlesztési prioritások vonatkozásában
4. A CSR szempontjából használható további indikátorok alkalmazása
5. A nemzeti kormányok nevezzék meg a CSR ügyekben illetékes minisztériumot
6. A nemzeti kormányok széleskörűen egyeztessenek CSR politikák kialakítása során
7. A nemzeti kormányok alakítsanak ki CSR országstratégiát
8. A nemzeti kormányok mutassanak példát - kormány szintű jelentésekkel, a CSR ügyek integrálásával a közbeszerzésben és a releváns jogszabályok elfogadásával
9. A projekt kezdeményezői (EU, UNDP) segítsék a civil társadalom szervezeteinek további fejlődését a régióban
10. A projekt kezdeményezői segítsék a fenntarthatósági/CSR jelentések megfelelő gyakorlatának fejlődését a régióban.
11. A projekt kezdeményezői segítsék a helyes vállalatirányítási gyakorlatok fejlődését a régióban

A vállalati felelősségvállalás **csak kellő gonddal előkészített táptalajon virágozhat**, a kedvező környezet létrehozása ezért a kormány fontos feladata. Ezt takarja az angol „enabling environment” kifejezés. Amíg egy kormányzat a saját törvényi, szabályozási feltételeit sem tudja érvényesíteni, betartatni, figyelemmel kísérni, vagy nincs hozzá kellő intézményi, pénzügyi, személyi, stb. lehetősége, addig nehéz olyan komoly elvárásokat támasztani a vállalatokkal szemben, mint amilyen elvárásokat a CSR terén élenjáró államokban joggal támasztanak, hiszen ott a jogszabályi megfelelés csupán az alap. Ma Magyarországon a normakövetés olyan alacsony, hogy jószerével a felelőtlen viselkedés számít a elfogadottnak.

Az esetleges joghézagokat, vagy a szabályozás hiánya miatt fellépő problémákat is – amelyek számos területen, köztük az esélyegyenlőség biztosítása területén Magyarországon még fennállnak –, csak kormányintézkedéssel lehet orvosolni. Fontosak az olyan vonatkozó támogatások, mint pl. a fogyatékkal élők foglalkoztatására nyújtott támogatás, az viszont, hogy melyik vállalat alkalmazza őket, már önkéntes, saját döntés, amely a CSR körébe tartozik.

A dokumentum készítői hangsúlyozzák, hogy önmagában a törvényi előírásoknak való megfelelés, a jogszerű, törvényes működés még nem egyenlő a felelős vállalati működéssel. Ugyanakkor fontos hozzátenni, hogy nem is helyettesítheti egy-egy társadalmi vagy környezeti szempontból példamutató kezdeményezés a törvényes és átlátható működést.

A CSR ösztönzése történhet megfelelő gazdasági, pénzügyi szabályozással, tudatformálással, oktatással – a kormány szerepe mindegyikben kiemelkedően fontos. Többek között olyan **adóreformmal** lehet változást elérni, amely a környezetre, társadalomra káros tevékenységet adóztatja, és kedvezménytel ösztönzi a társadalmilag és környezetileg felelős működést. Hasonló hatású eljárás, amikor az ún. külső gazdasági hatásokat (externáliákat) beépítjük, megjelenítjük a költségek között. Ahogyan elvárjuk, hogy egy-egy üzleti döntést a gazdálkodó szervezetek vizsgáljanak meg társadalmi és környezeti szempontból – ez a felelős vállalati magatartás – úgy elvárjuk, hogy egy-egy jogszabály elfogadása, felülvizsgálata, vagy módosítása során ugyanígy elemezze a törvényhozás és a kormányzat annak társadalmi és környezeti hatásait.

Mindezekről számos javaslat került már a jelenlegi és korábbi kormányok elé, a mi javaslatunk ezért – bár jelentős mértékben támaszkodik azokra – egy lényeges ponton meghaladja a korábbi munkát: mindenekelőtt a magyar gazdaság átállítását javasoljuk **egymutatósról** (GDP) **kétmutatóra** (GDP és ökolábnyom)! A továbbiakban adatokra, külföldi példákra és a Magyarországon folytatott szakértői megbeszélésekre támaszkodva mutatjuk be, milyen környezeti, társadalmi, de legfőképp **gazdasági** előnyökkel járna egy ilyen megoldás, s hogyan juttatná hazánkat a **fenntartható fejlődésben élénjáró 10 ország** közé.

A stratégiai javaslatot abban a meggyőződésben tesszük, hogy minden törekvésnek, amely a vállalatok társadalmi felelősségvállalását ösztönzi, a fenntartható fejlődés megvalósulását kell célul tűznie. A fenntartható fejlődés az ENSZ 1987-es meghatározása szerint „Olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné az eljövendő generációk lehetőségét arra, hogy ők is kielégíthessék a szükségleteiket” (World Commission on Environment and Development [1987]).

Az ökológiai lábnyom „lehetővé teszi, hogy felbecsüljük egy meghatározott emberi népesség vagy gazdaság erőforrás-fogyasztási és hulladékfeldolgozási szükségleteit termékeny földterületben mérve” (Rees – Wackernagel [1996]). Ha bevezetnénk nemzeti mérőszámként a GDP mellett, gyakorlatilag ezentúl azt is tudnánk, mire költöttük a jövedelmünket és milyen áron, nem csak azt, hogy mennyi keletkezett!

A környezeti problémák az 1970-es évektől váltak világszerte elismertté, a Brundtland Bizottság 1987-ben alkotta meg a fenntartható fejlődés fogalmát. Ez a téma szolgáltatta az 1992-es Riói Föld Csúcs központi témáját. Mégis, a fenntartható fejlődést – definíciójának immár közhelyszámba menő, két évtizedet meghaladó ismételtetése ellenére – nehezen tudjuk a gyakorlat nyelvére lefordítani.

Az ENSZ Környezeti és Fejlesztési Konferenciája 1992-es Agenda 21 című dokumentumában az alábbiak szerint fogalmaz: „a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, mely nem rombolja le, vagy nem ássa alá azt az ökológiai, gazdasági, társadalmi alapot, amelytől folyamatos fejlődése függ”.

A fenntartható fejlődés szemlélete abból a felismerésből fakad, hogy a jelenlegi, folyamatos növekedésre irányuló törekvés már belátható távlatban is környezeti és társadalmi katasztrófához vezet, ezért a gazdaság folyamatos bővülése helyett az élhető környezet, a gazdasági jólét és a kiegyensúlyozott társadalmi fejlődés egyensúlyát kell érvényesíteni.

Javaslatunk azon a felvilágosodott üzleti szemléleten alapul, mely szerint a fenntarthatóság semmiképp sem ellentétes az egyes vállalatok gazdasági érdekeivel, hanem az egyetlen lehetséges üzleti stratégia a hosszú távú sikeres működésre. Így a fenntarthatóság nem csak a hazai vállalatok, hanem az egész ország versenyelőnyévé válhat.

Ma még gyakran hallani, hogy a felelős, fenntartható működés irányába tett intézkedések ellentétesek az üzleti érdekekkel. Ez az állítás önmagában nem áll meg, hiszen nincs ilyen, a CSR és a fenntartható fejlődés minden elemére, az egész komplex szemléletmód üzleti hatására kiterjedő megoldás. Minden egyes vállalati lépést külön kell megvizsgálni ahhoz, hogy olyan megoldás szülessen, amely képes az üzleti hasznot és a társadalmi-környezeti hasznot egyszerre megteremteni. Ez egy újfajta szemléletmódot igényel, de a kérdés nem egyszerűsíthető le sem arra, hogy a CSR látványos és azonnali üzleti sikert hoz, sem arra, hogy a felelős lépések csak hátráltatják a növekedést.

A fenti szemlélet jegyében négy kiemelkedő feladatot tartunk az állam számára mindenképpen felvállalandónak:

1. A CSR és az ország társadalmi, környezeti és gazdasági értelemben fenntartható pályára állítása szempontjából egyaránt alapvető jelentőségű **ökológiai lábnyom indikátor** bevezetése;
2. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának ösztönzése szempontjából kulcsfontosságú **érintetti csoportok megerősítése**
3. Az **állami és önkormányzati szervezetek és állami tulajdonú vállalatok** saját átláthatóságának, felelős, **fenntartható működésének megvalósítása**, példamutatás. Ezen belül javasoljuk, hogy a kormányzati szervezetek vezessék be a Global Reporting Initiative (GRI)³ alapú felelősségvállalási jelentések rendszerét, melyet az érintettek bevonásával és független szervezetek segítségével hitelesítenek.
4. A foglalkoztatás növelése az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése útján

Kívánatosnak tartjuk, hogy a fentiek és a további javaslatok megvalósulása érdekében jöjjön létre **CSR egyeztető fórum**, mely a kormányzat felelős vezetőit segíti a legújabb szakmai tudás megosztásával, a jó gyakorlatok naprakész ismertetésével, konkrét ügyekben döntés előkészítéssel. A fórum – melyben vállalatok, civil szervezetek és kormányzati képviselők képviseltessék magukat – szolgáljon folyamatos és aktív platformként a három oldal számára, adjon rendszeres lehetőséget a felelős vállalati magatartás ügyében érdekelt feleknek az egyeztetésre, véleménymegosztásra, állásfoglalások kifejtésére, esetleges nézeteltérések rendezésére és a közös érdekek megtalálására. A CSR egyeztető fórum egyik fontos tevékenységként a jó gyakorlatokat jelentesse meg: hiszen a nyilvánosság - különösen egy intenzív kommunikációs kampánnyal erősítve - jelentősen hozzájárulhat a problémák felismeréséhez és megoldásához.

Kiemelt javaslatok

Korábban felsorolt kiemelt javaslataink közül, újszerűsége miatt fontosnak tartjuk az ökológiai lábnyom bevezetésére tett javaslat részletes ismertetését, valamint súlya miatt a foglalkoztatásra vonatkozó javaslatcsomag külön bemutatását.

1. Az ökológia lábnyom indikátor bevezetése

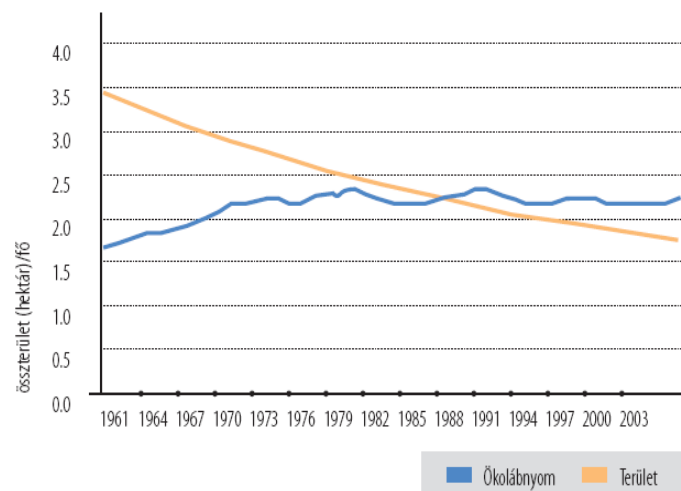
A tanulmány elkészítésében közreműködő szakértők és munkacsoportok kiemelt javaslata a magyar kormányzat számára, hogy **az ökológiai lábnyomot a GDP mellett a második nemzetgazdasági mérőszámmá emelje** és így valóban jelentős lépést tegyen Magyarország fenntartható fejlődése érdekében.

³ GRI: A fenntarthatósági jelentésekre vonatkozó globális iránymutatás, mely segíti a szervezeteket abban, hogy fenntarthatósági teljesítményükről jelentést tegyenek közzé, valamint az érintettek számára egy egyetemesen alkalmazható, összehasonlítható keretet ad, amelyben értelmezni tudják a közzétett információkat.
<http://www.globalreporting.org/AboutGRI/>

„Az ökológiai lábnyom (ecological footprint) azt fejezi ki, hogy egy ember mennyire terheli meg a természeti környezetet, földterületben kifejezve. Egy speciális módszer segítségével ugyanis mindenfajta környezeti terhelés kifejezhető ebben a mértékegységben (ha/fő): a mezőgazdasági termékek fogyasztása esetén adott, mint ahogy a más földhasználattal járó tevékenységeknél is (útépítés, létesítmények területigénye). A szennyező anyagok kibocsátásánál a természeti terület (zöldfelület) a lábnyom nagysága, amely az adott szennyezés közömbösítéséhez (pl. szén-dioxid lekötéséhez) szükséges. Egyes számítások szerint a Föld eltartó képessége 1,8 ha/fő felhasználást tenne lehetővé, de a tényleges ökológiai lábnyom 2,3 ha/fő, s így azt földi lakosonként fél hektárral túllépjük. E túlhasználásban a fejlett országok járnak élen, az alacsonyabb fejlettségi szinten az ökológiai lábnyom is alacsonyabb.” (Környezet és természetvédelmi lexikon II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002)

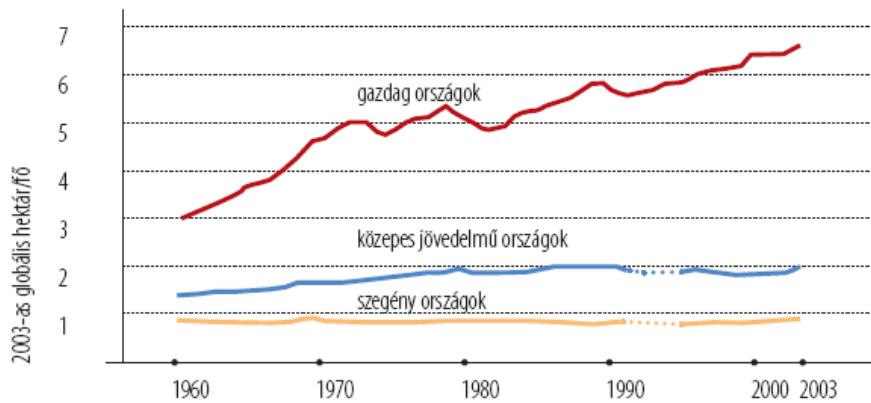
A gazdaság által a környezetre gyakorolt hatások számszerűsítésére szolgáló törekvések közül az ökológiai lábnyom számítása bizonyult a legsikeresebbnek. A koncepció kidolgozása William Rees (kanadai professzor) és Mathis Wackernagel (svájci származású, jelenleg az USA-ban dolgozó kutató) nevéhez fűződik, segítségével lemérhető, hogy egy közösséget hány hektár terület képes

Forrás: GFN, WWF, ZSL [2007]: Living Planet Report 2006.

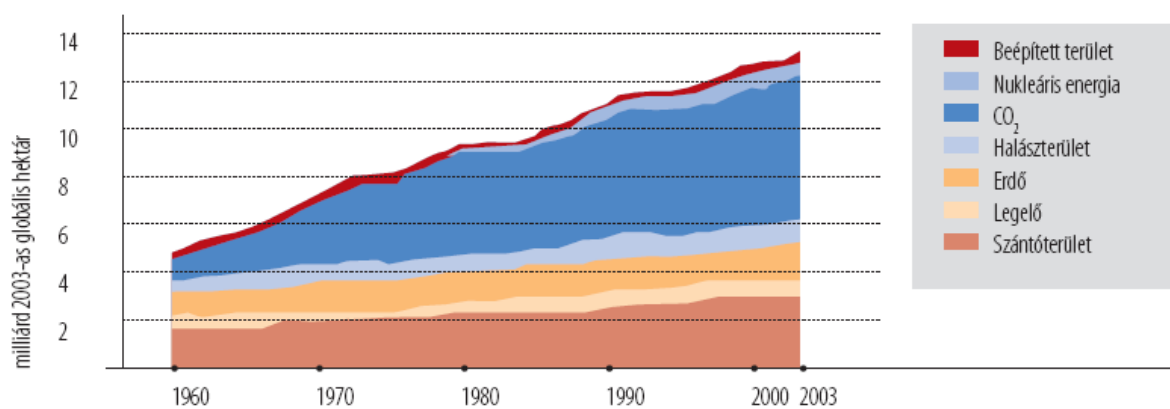
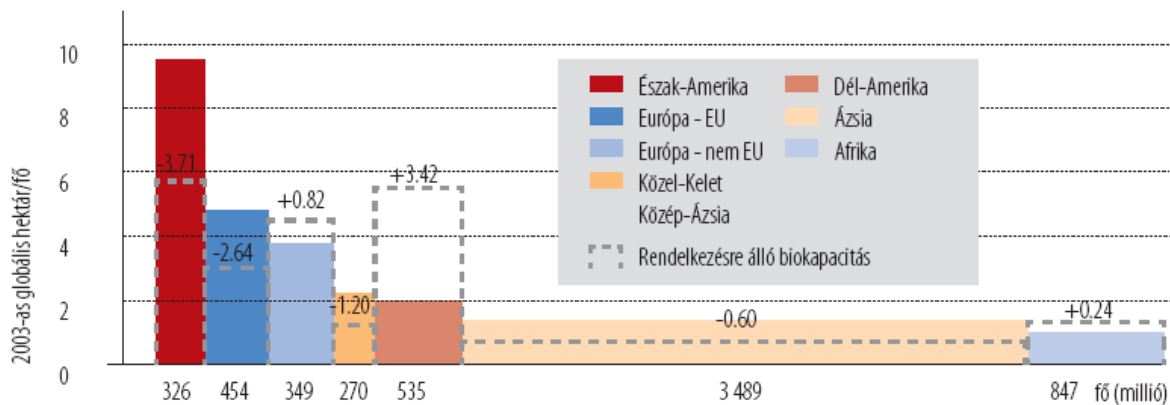
ellátni az adott színvonalon energiával és nyersanyagokkal. Az ökológiai lábnyom eredetileg fenntarthatósági mutató, ugyanakkor azokat az aránytalanságokat is világossá teszi, amelyek a fejlett és fejlődő régiók között az erőforrások használatát illetően fennállnak. Értéke megmutatja, hogy mekkora a bioszférának az éves megújuló képessége hektárban, föld vagy tengerfelszínben kifejezve, tehát jelzi azt, hogy mekkora a természetnek az a területe, ami ahhoz szükséges, hogy újratermelje az adott népesség erőforrás igényét az adott évben, az elterjedt technológiák és erőforrás-menedzsment figyelembevételével. A földterület mérőszámként való használata azon alapul, hogy az ökoszisztémák által nyújtott szolgáltatások meghatározó alapja a Föld felszínének azon része, amelyen fotoszintézis zajlik (Kerekes [2007]).

A mutató kiszámítása két alapvető módszerrel lehetséges. Az egyik a népesség erőforrás fogyasztásának és hulladék termelésének elemeiből kiindulva építi fel teljes részletességgel a lábnyomot. Ennek komplexitása miatt előnyeit háttérbe szorítja a hatalmas információigény, ami igen drágává teszi a számítást. A másik, modernebb számítási módszer nemzeti statisztikák összesített adataiból építkezve számítja az ökológiai lábnyomot, ennél fogva egyszerűbb is. A világon ma 11,1 milliárd hektár termékeny területet tartanak számon, ami a megújuló erőforrások szempontjából számításba vehető. Ebből 2,3 milliárd hektárt tengerek és tavak alkotnak, 8,8 milliárdot pedig földterület (Kerekes [2007]).

Mindenki deficitese? ill. fele szén-dioxid

- Fejlődők és fejlettek ökolábnyoma, valamint „a lábnyom” összetétele

Fonás: GFN, WWF, ZSL [2007]: Living Planet Report 2006.

Régóta tudjuk, hogy a fejlett országokban túlfogyasztunk, de korábban a szegény országok alulfogyasztása kompenzálta ezért. Még 1960-ban is – a világot tekintve – az egy főre jutó fogyasztásnak 2-3-szorosa volt a rendelkezésre álló biológiai kapacitás, azaz az élet szempontjából hasznos földterület. A fenti első ábra szerint ez a helyzet 1985 körül megfordult. Deficitünk úgy nő, hogy a világot tekintve az éhezni kényszerülő százmilliók és a napi 2 USD jövedelem alatt tengődő milliárdok is szerepelnek. Ez elsősorban a gazdag országok túlfogyasztására vezethető vissza (lásd első ábra), mivel a népességnövekedésben vezető közepes és alacsony jövedelmű országokban az ökológiai lábnyom nem növekszik. Ha a második három ábrán az öko-lábnyom összetételét is szemügyre vesszük, világosan látszik, hogy a szén-dioxidkibocsátás adja a növekmény legnagyobb részét, ami az áruszállításra és az egyéni mobilitásra vezethető vissza. Ezt mostanában nevezik karbon-lábnyomnak is (a szén-dioxid angol megnevezéséből adódóan) (Tóth [2007]).

Amennyiben az öko-lábnyom meghaladja a Föld eltartó képességét, amely 1,8 hektár fejenként (márpedig Európában átlagosan 5 hektár, az Egyesült Államokban 9 hektár, tehát többszörösen meghaladja azt⁴), akkor az nem fenntartható. Magyarország ökológiai lábnyoma a jelenlegi számítások szerint 4,5 hektár körül van.

Az ország fenntarthatósága a benne élő emberek és az ott működő vállalkozások tevékenységének eredménye, így ez a mutató alkalmas arra, hogy ha megfelelő módon alkalmazzuk és kommunikáljuk, befolyásolja a gazdasági szervezetek felelősebb működését. A pusztán a gazdaság teljesítményét mérő, de a világ fenntarthatóságának mérésére nem alkalmas GDP alkalmazása mellett az öko-lábnyom beemelése az ország teljesítményének mérésébe kézzelfoghatóvá, és megváltoztathatóvá teszi a rossz tendenciákat.

A GDP-re fókuszáló, növekedésorientált gazdasági modelltől ma már világosan látható, hogy nem lesz fenntartható. Ezért is fokozottan sürgető, hogy egy új gazdasági modellre álljunk át, ehhez pedig megfelelő segédeszköz az öko-lábnyom indikátor alkalmazása, és az ezzel kapcsolatos tudatformálás, oktatás.

A GDP alkalmas mutató a gazdaság teljesítményének mennyiségi mérésére, de sajnos vak bizonyos különbségekre. Mivel nem ez a célja, alkalmatlan például olyan, az életet gyökeresen befolyásoló tényezők figyelembe vételére, mint a tiszta levegő és az adott ország területének eltartó képessége. A GDP – bár továbbra is használjuk arra, amire alkalmas – egy olyan korszakban született, amely korlátlanul gondolta a természet erőforrásait, és amikor az élet minőségét pusztán a gazdasági aktivitás szintjén értelmezték és így a balesetek, betegségek, katasztrófák is aktivitásnak, tehát a növekedéshez hozzájáruló tényezőnek minősültek. Mára megváltozott a helyzet, többet tudunk a világról, ezért az ökológia, a kulturális és egyéb társadalmi hatások kiszámítása nélkül használt növekedési mutató olyan, mintha egy bekötött szemű sofőr teljesítményét nem abban mérnék, hogy hány embert üt el vagy kerül ki menet közben, hanem abban, hogy milyen sebességrekordot dönt meg (esetleg egyenesen egy fal felé száguldvá).

Jó példa erre az Exxon Valdez tankhajójának Alaszka partjainál 1989-ben bekövetkezett balesete, amelynek nyomán 42 millió liter olaj ömlött a tengerbe. Bár az olajszennyezés 2000 kilométeres partszakaszon elpusztította szinte a teljes élővilágot és tönkretette a helyiek megélhetését, a régió GDP-je hirtelen megugrott: a hatalmas tömegben érkező önkéntes segélycsapatok jelenléte a helyi hotelek, éttermek, boltok és benzinkutak forgalmát ugrásszerűen növelte. Eközben a katasztrófa példátlanul súlyos, máig ható károkat okozott a természetben, 21 fajt végleg kipusztított.⁵

Az öko-lábnyom második nemzetgazdasági mutatóként való bevezetése költség-haszon elemzéssé teszi a jelenleg szokásos haszonelemzést. Olyan szemléletváltás ez, mint a tudatos vásárlóé, aki már nem csupán azt nézi, milyen olcsón vesz egy árut, hanem azt is, mennyi ideig fog az tartani. Mára beláthatóvá vált, mennyivel bölcsőbb és hatásosabb stratégiát eredményez a második megközelítés.

Az öko-lábnyom nem csak a GDP torzítását korrigálja: alkalmazása hozzájárul az egyre égetőbb klímaválság megoldásához is, hiszen jelentős összetevője a széndioxid-kibocsátás, melynek veszélye ma már benne van a köztudatban, egyszerűen érthető mindenki számára

⁴ Global Footprint Network, www.footprintnetwork.org

⁵ William McDonough és Michael Braungart: Bölcsőtől bölcsőig, HVG, 2007

nem utolsó sorban egyre magasabb nemzeti és nemzetközi szintű tárgyalások és megállapodások központi témája.

Meggyőződésünk szerint az öko-lábnyom nemzeti mérőszámként való bevezetésére vonatkozó javaslatunk - megvalósulása esetén - nem „csupán” környezeti haszonnal jár. Már csak azért sem, mert a fenntarthatóság jegyében elinduló változások során ugyanolyan fontos és hangsúlyos a társadalmilag kiegyensúlyozott fejlődésre törekvés, mint a környezetre gyakorolt hatások mérséklése. Gyakran elfelejtjük, hogy a fenntartható fejlődés messze nem egyenlő a környezetvédelemmel, hanem átfogó, a társadalom problémáira is választ kereső gazdaságfejlesztési irányzat. Másrészt az ökológiai lábnyom mérésének és csökkentésének egyik legfontosabb eszköze a helyi gazdaság fejlesztése, mely többek között a helyi társadalom legsúlyosabb gondjait is segít megoldani, nevezetesen **munkahelyeket teremt**.

Akcióterv javaslatunk az ökológiai-lábnyom nemzeti bevezetésére:

1. A Magyar Köztársaság Kormánya nyilatkozatban csatlakozzon a Global Footprint Network Ten-in-Ten nevű kezdeményezéséhez, vállalja, hogy a GDP-vel egyenértékű mutatóként használja az ökológiai lábnyom számítást és ily módon két mutatót vezet be.
2. Adaptálja az ökológiai lábnyom számítás módszerét és törekedjen minél pontosabban meghatározni Magyarország ökológiai lábnyomát, régiós szinten 2010-re, kisrégiós szinten 2013-ra.
3. Dolgozzon ki számítási segédletet, egyszerűen használható kalkulátort a gazdálkodó szervezetek és magánszemélyek számára, és intenzív kommunikációs kampánnyal népszerűsítse a használatát.
4. Az ökolábnyom indikátort vezessék be az államigazgatás szervezetei is.
5. Kezdje el az ökológiai lábnyom indikátor kiterjesztését a vállalatokra: bizonyos türelmi idő után - és egyéb adminisztratív terhek csökkentésével párhuzamosan - emelje be az éves adatszolgáltatási kötelezettségek körébe a Központi Statisztikai Hivatal felé. Újabb türelmi idővel pedig kezdeményezze és ösztönözze a közzétételét az éves pénzügyi beszámoló mellett.
6. A gazdálkodó szervezetek (az állami- és a magánszféra egyaránt) vállaljanak kötelezettséget ökológiai lábnyomuk csökkentésére.
7. A társadalmi tudatformálás és ösztönzés érdekében indítson kiterjedt felvilágosító programot az ökológiai lábnyom számítás hasznára és módjára vonatkozóan, hogy a magánszemélyek is erőfeszítéseket tegyenek a tudatos csökkentésre.

Főként politikai akarat kérdése, hogy egy ilyen gyakorlati eszköz segítségével bevezessük a magyar gazdaság szereplőinek napi gyakorlatába a fenntarthatósági szempontú költség-haszon elemzést, valamint az egyre inkább pénzben is mért ökológiai vagyoni megfelelő kezelését. Úgy véljük, hogy jelentős ellenállással és a kötelezettség tömeges elmulasztásával nem kell számolni, hiszen ezen kötelezettség egyben elemi érdeke is a vállalatoknak.

Gyakori jelenség, hogy a globális klímaváltozás, a gazdaság jelenlegi növekedésének fenntarthatatlansága, a szegénység, méltánytalanság és a korrupció terjedése láttán tehetetlen apátiába esünk, hiszen úgy érezzük, a cselekvés tere korlátozott a problémák hatalmasága mellett. Ezzel szemben a politikai akarat az, amely egy országot – a benne élő emberek és vállalkozások által működtetett gazdaságot – ki tud mozdítani a tétlenségből. Erre a politikai akaratra alapozzuk javaslatunkat.

A Magyar Köztársaság kormányának az ökológiai lábnyom bevezetése kapcsán fontos feladata lenne a vállalatokat saját öko-lábnyomuk számítására ösztönözni, és annak csökkentésére irányuló intézkedéseket ösztönözni. Ha konkrét eszközt ad a gazdálkodó szervezetek kezébe, az eddigieknél hatékonyabban lehet képes befolyásolni azok cselekvését.

2. Munkaügy és esélyegyenlőség: a foglalkoztatás növelése az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése útján

Magyarország egyik legsúlyosabb gazdasági problémája a foglalkoztatás alacsony szintje. Az esélyegyenlőség területén javasolt lépések ezért nem csupán elvi, emberi jogi szempontból kulcsfontosságúak, hanem elemi gazdasági érdekünk, a versenyképesség fokozásának fontos feltétele, ezért kiemelten javasoljuk a kormányzatnak az alábbi lépéseket. A legelszántabb vállalatok is csak akkor fognak tudni különböző hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő, kisebbségi munkavállalókat foglalkoztatni, ha az ilyen munkavállalók alkalmazhatósága javul.

Intézményi háttér felépítése és oktatás a felelős foglalkoztatás és a befogadó munkahelyek arányának növelése érdekében

A terület problémáinak megfelelően átfogó kezelése érdekében létre kell hozni a munkaügyi terület kormányzati biztosát – ez a pozíció alkalmas lehet az egyeztetett kormányzati lépések megtervezésére és bevezetésére, különösen a kormányzat által CSR-felelősként kijelölt vezetővel való együttműködésben.

Annak érdekében, hogy a foglalkoztatottság érdemben nőjön, szükséges a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák és a nők, valamint más súlyosan érintett és nagy létszámú csoportok képzése a jogaikról, lehetőségeikről, ezzel párhuzamosan pedig a cégek felelős foglalkoztatási gyakorlatának bátorítása, erősítése. Ha a jogaikról tájékozott, jobban képzett munkavállalók irányából érkező nyomás, a munkáltatók oldaláról megfelelő alkalmazási szándék és gazdasági érdek felismerése, valamint az állam oldaláról a szükséges ösztönzés található, akkor lehetséges érdemben javítani a foglalkoztatási mutatókon.

A foglalkoztatás növelése a munkaerőpiacról kiszorultak integrációjával

A társadalmi kohézió erősítése és a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében a foglalkoztatás bővítésére irányuló intézkedéseknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a következő, a munkaerőpiacról történő kiszorulással leginkább sújtott/fenyegetett csoportokra: a romák, a nők, az idősek, a fiatalok, és a fogyatékkal élők.

A hátrányos helyzetű csoportok alacsony foglalkoztatásához számos esetben hozzájárul a csoporttal szembeni általános negatív attitűd. A csoportok elfogadottsága javítható a tömegmédiá eszközeivel. Az esélyegyenlőség megvalósulását gátló általános attitűd javítása érdekében a közszolgálati kötelezettség körében *jeljenek meg a magyarországi etnikai kisebbség, a romák képviselői* a hírműsorokban, a reklámokban, a sorozatokban. Ezt a kereskedelmi média számára ösztönzéssel, a közszolgálati média esetében az előírással javasoljuk elérni.

A munkaügyben az esélyegyenlőség kérdéseinek jobb érvényesülése érdekében fontos lenne a munkaügyi képzés akkreditációjának feltételül szabni az esélyegyenlőségi képzési komponens bevezetését. Erre van már jó példa, a Pécsi Egyetem felnőttképzési karán nemrég elindult a „HR speciális csoportokkal” c. tárgy oktatása.

Az EU források mellett fontos lenne az állami támogatások feltételül is szabni az esélyegyenlőség betartását, erre kitűnően alkalmas az NFÜ által kialakított horizontális követelményrendszer és segédanyag⁶, adaptálása révén bevezethető lenne máshol is.

Az állam ösztönző szerepe ezen a területen akkor tud valóban érvényesülni, ha a kormányzat a jelenleg működő és egyes cégek által átvett *felelős foglalkoztatási gyakorlat (hátrányos helyzetűek foglalkoztatása) szabályozását kiszámíthatatlan módon nem változtatja*. Vagyis a jó gyakorlatot folytató vállalatok ne találják magukat olyan helyzetben, hogy a program indulásakor fennálló támogatási, ösztönzési rendszert alapjaiban változtatja meg a kormányzat, kellő egyeztetés és felkészülési idő nélkül. A vállalatok számára fontos, hogy ezen veszély ne vegye el kedvüket az esélyegyenlőségi programoktól, hiszen csak egy hosszú távú program tudja a valóságban is bebizonyítani, hogy a fogyatékkal élők alkalmazása végső soron gazdaságilag is megtérül.

A fent leírtak alapján azt javasoljuk, hogy az esélyegyenlőség által leginkább érintett társadalmi csoportok (romák, nők, idősek, fiatalok, fogyatékkal élők) esetében az állam ösztönözzön minden olyan vállalati törekvést, amely az egyes célcsoportok speciális igényei szerint törekszik az esélyegyenlőség elveinek érvényesítésére és ily módon a foglalkoztatás növelésére. Ilyen támogatandó törekvések lehetnek:

A romák esélyegyenlősége terén a foglalkoztathatóságot elősegítő ösztöndíjak, gyakornoki programok megvalósítása, a diszkrimináció visszaszorítása a foglalkoztatásban speciális jelzőrendszerek (pl. civil szervezetek) segítségével, vagy a roma nők esélyegyenlőségének javítása például a kisgyermekes anyák foglalkoztatásának elősegítésével, különösen a hátrányos helyzetű térségekben.

A nők esélyegyenlősége terén tartassa be az állam az egyenlő munkáért egyenlő bért elvet, és ezt rendszeresen mérje fel, ellenőrizze. Támogassa adókedvezményekkel a magánélet és a munka összeegyeztetéséhez szükséges feltételek megteremtését, különös tekintettel a kisgyermekes anyák helyzetére.

Az idősek esélyegyenlősége érdekében ellenőrzésekkel igyekezzen megakadályozni az életkor alapján megvalósuló diszkriminatív intézkedéseket.

A fiatalok esélyegyenlősége terén javasoljuk felmérni a szakképzési rendszerből lemorzsolódott fiatalok helyzetét, valamint a képzési programok összehangolását a gyakorlatszerzési lehetőségekkel.

Végül a **fogyatékkal élők** esélyegyenlősége területén hirdessen versenyt a vállalatok körében az akadálymentesség megteremtésében élenjárók elismerésére. Szintén fontos lenne az állam részéről a rehabilitációs támogatások kiterjesztése, annak érdekében, hogy a vállalatok minél nagyobb számban tudják befogadni a megváltozott munkaképességűeket, akiknek így nő az esélyük arra, hogy visszakerüljenek a munkaerőpiacra.

Rugalmas és családbarát foglalkoztatás, egészséges és biztonságos munkahely

Az atipikus foglalkoztatásban, illetve más felelős és innovatív foglalkoztatási programokban élenjárók nyilvános elismerésére alkalmasak a díjak, védjegyek (pl. a családbarát munkahely, legjobb munkahely, befogadó munkahely), de ezek csak akkor hitelesek, ha külső, független szervezet által ellenőrzött pályázatokon lehet őket elnyerni, rendszeres utólagos monitoring és az elért eredmények romlása esetén akár szankció is jár velük (a díj, védjegy elvesztése).

Javasoljuk, hogy a foglalkoztatás és esélyegyenlőség területén a tárcák közösen dolgozzanak ki egy olyan *munkáltatói CSR védjegyet*, mely ellenőrzött módon adható a felelős foglalkoz-

⁶ www.nfu.hu/download/4340/horizontalis_eselyegyenlosegi_fin.doc

tatás, az egészséges és biztonságos munkahely és az esélyegyenlőség terén igazoltan élenjáró vállalatoknak, intézményeknek.

Az esélyegyenlőségi terv kötelezettjeinek körén túlmenően, az erre nem kötelezettek között hirdessen *versenyt* a felelős tárca esélyegyenlőségi terv készítésére, konkrét célokkal, indikátorokkal, vállalatra szabott megoldásokkal. A legjobb tervek jutalma többek között lehetne ingyenes továbbképzés a terveket végrehajtó munkatársak (esélyegyenlőségi referensek) számára, hogy azok folyamatosan tudják fejleszteni és a vállalat javára fordítani tudásukat. A verseny elsősorban azokat a vállalatokat díjazza, amelyekben az esélyegyenlőségi szempontokat a kiválasztásnál, a humánerőforrás politikában és munkavállalók képzésében is alkalmazzák, és külön fejezetet szentelnek a hátrányos helyzetű munkavállalói csoportoknak.

A távmunkát sokkal intenzívebben kell ösztönözni és népszerűsíteni ahhoz, hogy annak mind munkaügyi, esélyegyenlőségi, mind környezetvédelmi hatása érzékelhetővé váljon. Ugyanilyen fontos a nyugdíjrendszer olyan irányú alakítása, mely nem ösztönöz idő előtti nyugdíjba vonulásra.

Hasonlóan konkrét és az egyik legjelentősebb csoport, a kisgyermekes anyák foglalkoztatását elősegítő javaslat, hogy a vállalati juttatások körébe a családi napközibe való befizetés, és a GYES után visszatérő anyák speciális átképzése, továbbképzése is beletartozzon, melyhez a megfelelő adókedvezményt az állam biztosítsa.

Fontos feladat a formális foglalkoztatás növelése érdekében a legális, de nem etikus gyakorlatok elterjedtségének csökkentése. A színlelt munkaszerződések terén elvégzett eddigi szigorításon túl szükséges a munkaerő kölcsönzés intézményét is felülvizsgálni. Ez a foglalkoztatási forma más országokban (pl. Svédországban) illegális, hiszen korlátlan lehetőséget nyújt arra, hogy a vállalat mindenfajta felelősséget elhárítson magáról a munkavállalóval szemben, legalizálja az elemi munkaügyi védelem és munkavállalói jogok teljes mellőzését. Az alkalmi, időszakos munkaerő igényeket megfelelő módon el lehetne látni a munkaerő közvetítés és alkalmi munka megfelelő szabályozásával, a valódi piaci igény kielégítéséhez nincs szükség a kölcsönzésre.

Szükségesnek látjuk az érintetti csoportok megerősítését. Olyan módon kell a munkavállalói érdekképviseleteket megerősíteni, hogy képesek legyenek a gazdasági szereplők 98%-át kitevő KKV szektorban is működni, ne csak a nagy létszámban foglalkoztatóknál.

Stratégiai javaslatunk jövője

A stratégiai javaslat arra irányul, hogy elemeit a kormányzat vezérelvként maga elé tűzze, és megbizsa az egyes lépések megvalósításával a releváns szaktárcákat. Ily módon jelentős lépéseket tehet a vállalatok valódi elkötelezettségének ösztönzésére, mely immár túllép az egyes vállalati tevékenységeken és egy nemzeti szintű közjó megteremtésére irányul.

Meggyőződésünk, hogy az ENSZ Fejlesztési Programjának, végrehajtó partnereinek, valamint a javaslat megfogalmazásában résztvevő szakemberek független és szakértő munkája nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a vállalatok társadalmi felelősségvállalása Magyarországon is egyet jelentsen a gazdálkodó szervezetek fenntarthatóság iránti elkötelezettségével.

A STRATÉGIAI JAVASLAT HÁTTERE

Az ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme - UNDP) 2007 januárjában indította el első Regionális Projektjét a vállalatok társadalmi felelősségvállalása (Corporate Social Responsibility, továbbiakban CSR) témájában. Ennek célja, hogy serkentse és támogassa a fenntarthatóság elveinek beillesztését a vállalatok stratégiáiba, hogy a vállalatok társadalmi felelősségvállalásában nyert tapasztalatok rövid időn belül eljussanak az Európai Unió új tagállamaiba és tagjelölt országaiba. Az első szakaszban elkészült egy regionális és egy magyar alaptanulmány.⁷ Az alaptanulmányok nemzetközi szakértők által kidolgozott módszertan szerint vizsgálták meg a CSR helyzetét az egyes országokban: feltérképezték a témában aktív szereplőket és tevékenységüket, valamint a legfőbb előremozdító ill. akadályozó tényezőket. Az alaptanulmányok elkészítéséhez a kutatók interjúkat vettek fel a vállalati érintett csoportokkal. Az interjúk során hat fő kérdéskört jártak körül: *stratégia, érintettek bevonása, vállalatirányítás, teljesítmény menedzsment, CSR és fenntarthatósági jelentések nyilvánosságra hozatala és hitelesítése.*

A stratégiai javaslat elkészítése érdekében 2008 tavaszán lezajlott munkafolyamat során az akciókutatás módszertanát követtük: érintetti munkacsoportok és szakértők problématerképet és megoldási javaslatokat dolgoztak ki a gazdaságfejlesztés, a környezetvédelem, a fogyasztóvédelem, a munkaügy és az esélyegyenlőség terén. Az öt tématerület kijelölése vállalati tevékenységek által leginkább érintettek körét vette alapul. Ezen kívül szakértői megbeszéléseket folytattunk, és háttéranyagokat dolgoztunk fel anti-korrupció és a pénzügyi átláthatóság témájában. Áttanulmányoztuk a Gazdasági és Szociális Tanács által 2007 során elfogadott ajánlásokat⁸ a társadalmi felelősségvállalásról; az ott megfogalmazott javaslatokat támogatjuk, de úgy véljük szükséges az egyes területeket érintő konkrét lépések megfogalmazása is. Minden munkacsoportban jelen voltak a legkülönbözőbb érintettek, köztük az egyes témák legkiválóbb szakértői, elkötelezett civil szervezetek, valamint igen aktív szerepet töltöttek be a vállalatok képviselői és a kormányzati szervezetek vezetői. Összesen több mint száz fő vett részt a konzultációsorozatban (a munkacsoportban résztvevő szakértők listáját lásd a mellékletben). Külön köszönet illeti azokat, akik a munkacsoportok vezetésében és az anyagok elkészítésében közreműködtek: Boda Zsolt, PhD – MTA Politikatudományi Intézet és Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságtudományi Központ, Séverine Deboos – International Labour Organisation, Gulyás Emese és dr. Haraszti Anikó – Tudatos Vásárlók Egyesülete, Kasza György – Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Könczey Réka – Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Fejlesztési Igazgatóság, Petrik Ida – Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület, Rigó Ildikó – International Labour Organisation, Simonyi Ágnes – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Szántó Szilvia – Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Tóth Gergely – Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület, Ürmös Andor – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Lakatos Sándor – Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, Ertsey Katalin – CSR tanácsadó, aki a stratégia javaslatot végleges formába öntötte, és végül Dr. Kiss Krisztina, a UNDP magyarországi összekötője, aki az egész magyar projektet irányította és nemzetköz szinten koordinálta 2006 közepétől, az előkészítéstől, mostanáig.

⁷ Az anyagok megtalálhatóak a következő honlapon: www.accelaratingcsr.eu

⁸ A Gazdasági és Szociális Tanács Ajánlása a társadalmi felelősségvállalásról (elfogadta a GSZT plenáris ülése 2007. október 18.-án) www.mgszt.hu

Jelen dokumentum a 2007. során elkészült regionális és magyar alaptanulmány eredményeit figyelembe véve – javaslatokat fogalmaz meg a magyar kormány részére arra vonatkozólag, hogy az milyen lépésekkel tudná a szükséges és kívánatos mértékben ösztönözni a vállalatok társadalmi felelősségvállalását.

A projekt kezdeményezői és résztvevői nem kívántak sem ismétlésekbe bocsátkozni, sem feldolgozhatatlan mennyiségű javaslatot felsorolva veszélyeztetni a munka határfokát, ehelyett néhány olyan kulcsjavaslatra fókuszálnak, amelyet - a munka során feltárt számtalan kitűnő és jelen tanulmányban szereplő ötlet mellett - kiemelt jelentőségűnek tartanak. Ezek megvalósulását olyan jelentős lépésnek tartanák, mely közelebb visz a javaslat elején kiemelt célunkhoz: egy kiegyensúlyozottan és fenntartható módon fejlődő, polgárai számára jobb életminőséget és tisztességes boldogulást lehetővé tevő ország létrehozásához. Elemzésünk hozzá kíván járulni ahhoz, hogy az életünket meghatározó legfőbb érték a felelős cselekvés legyen.

Meggyőződésünk, hogy az ENSZ Fejlesztési Programjának és végrehajtó partnereinek független és szakértő munkája nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a CSR hazai helyzete és fejlettsége túl tudjon lépni a jelenlegi kezdetleges szakaszon, és elérkezzen az elkötelezett szakaszba⁹ és ezáltal az egész ország a fenntartható fejlődés irányába forduljon.

⁹ Regionális alaptanulmány www.acceleratingcsr.eu

ÁLTALÁNOS HELYZETKÉP: CSR HELYZETE MAGYARORSZÁGON

Főbb megállapítások

A már említett alaptanulmány számos fontos megállapításra jutott a magyar vállalatok és a gazdasági-jogi környezet etikai, felelősségvállalási fejlettségét illetően, ezeket az alábbiakban is csak megerősíteni tudjuk.

Magyarországon a **vállalatok iránti bizalom** még mindig alacsony, a tudatos fogyasztói magatartás hagyományos intézményei kezdetlegesek, és a civil társadalom szervezeteinek többsége sem olyan erős, hogy képesek lennének komoly nyomást gyakorolni a vállalatokra, érvényesíteni a fogyasztók és a szélesebb érintetti közösség elvárásait, vagy akár csak az informált döntéshozatalhoz szükséges adatokat, tényeket kinyerni a vállalatoktól vagy a vállalatok szabályozásában érintett közintézményektől. Ugyanakkor szép számmal akadnak olyan vállalatok, amelyek önszántukból, az érintetti nyomás és az állami ösztönzés hiánya ellenére is jelentős erőfeszítéseket tesznek a felelős és fenntartható működés érdekében, és így példát adnak a kevésbé aktív, vagy bizonytalan többségnek. Ezek az elkötelezett vállalatok és a témában leginkább elmélyült partnereik (kutatók, szakértők és civil szervezetek) vezetik a nyilvános diskurzust is, aktívan részt vesznek a jövő alakításában, beleértve a jelen stratégiai javaslat vitáit is, és ezért külön elismerés illeti őket.

Bár az érintetti csoportok nem kellően erősek, egy új és meghatározó jelenséggel kell számolni a vállalatok hírnevét illetően: az internet, azon belül is a web 2.0-es alkalmazások rohamos térnyerésével (blogok, fórumok, megosztó oldalak, közösségi oldalak, stb.). Itt felhasználók tízezrei cserélnek példátlan sebességgel információkat, többek között vállalatokról is – sőt, a web 2.0 egyes közösségei kifejezetten erős „örkutyák” (watchdog), éber fogyasztóvédő és környezetvédő attitűddel -, ami azt jelenti, hogy vállalatok jóhírére napokon belül feljavíthatják vagy lerombolhatják egy-egy ügy kapcsán.

A CSR terén a multinacionális vállalatok a legaktívabbak, ám ezeknél a CSR programok indításának célja gyakran még a reputáció növelése, CSR tevékenységük nem mindig átgondolt és hiteles. A vállalatok közül sokan csupán kezdetleges eszközökkel végzett (pl. szponzoráció és adományozás) marketing és PR tevékenységnek tekintik, ha egyáltalán foglalkoznak vele bármilyen szinten. Tény, hogy divatos téma lett a CSR-ról beszélni, de az elmúlt években a szakmai közbeszéd nem sokkal jutott túl a „mi az a CSR és miért jó/fontos nekünk?” típusú kérdésselvetéseknél. Pedig a fenti jelenségek fényében ma már a hiteles, a kommunikációt „alátámasztó” érdemi CSR munka nélkül, PR gyakorlatként végzett CSR tevékenység inkább kontraproduktív, és cinizmust szül, mint jó hírnevet. Ezt több vezető vállalat már felismerte, és igyekszik független szervezetek által hitelesített jelentésben számot adni azokról a felelős tevékenységeiről is, amelyeket nem kísér kommunikációs kampány.

A kis- és középvállalatok (a továbbiakban KKV) fenntarthatósága méretüknél, szállítási igényük és profitabilitásuk alacsonyabb foka miatt eleve jobb, és esetükben a törekvés a felelős működésre gyakran hitelesebb, hiszen néha versenyképességük romlása ellenére is tesznek

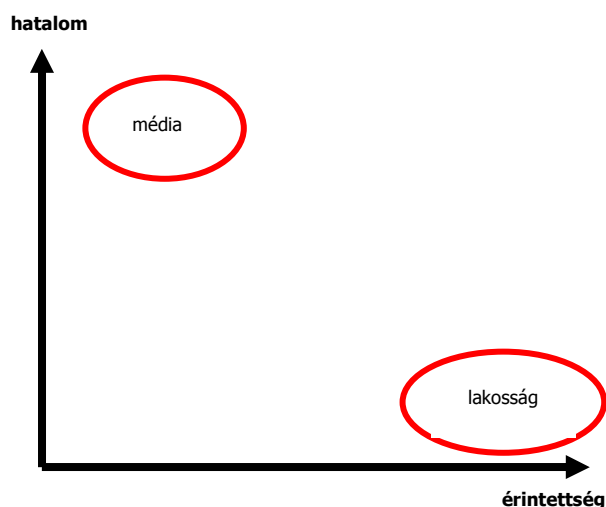
lépéseket az átláthatóbb, etikus működés irányába, míg ezen lépéseik kommunikációs hozama elenyésző. Erről számol be a 2007-es év KKV kategóriájában Üzleti Etikai Díjat nyert Hajtás Pajtás Futárszolgálat vezetője, valamint a gazdaságfejlesztési munkacsoportban résztvevők tapasztalatai és Tóth Gergely kutatásai is ezt támasztják alá.¹⁰

Érdekes jelenség az államszocializmus időszakából örökölt, hagyományos módon gondoskodó vállalat a régió országaiban. Bár néhol ez még régebbi gyökerekre vezethető vissza - pl. a Richter vagy más nagy múltú cégeknél a felvilágosult tulajdonos vezetett be jóléti intézkedéseket akár már száz évvel ezelőtt -, de jellemzően a szocialista nagyvállalatok tartottak fenn évtizedeken át vállalati bölcsődét, óvodát, üdülőt. Ennek folyományaként ma még együtt él - akár egy vállalaton belül is - a régi, „hagyományos” gondoskodó magatartás és a törekvés az új típusú, elsősorban a multinacionális vállalatokra jellemző CSR elvárásoknak való megfelelésre, melyeket gyakran külső elvárásként élnek meg ezen cégek.

Kiemelendő tényező, hogy Magyarországon a CSR az egyes vállalatok, és valamelyest a vállalatokkal együttműködő civil és szakmai szervezetek által vezérelt folyamat, és nem a legfőbb érintettek (vevők, beszállítók, helyi közösség) viszik előre az ügyet. Nem a marketing szempontokat elimináló üzleti szervezetek, nem a tudatos és nyomásgyakorlásra képes civil társadalmi szervezetek, és végképp nem az állam vagy a helyi önkormányzatok által vezetett fejlődésnek vagyunk tanúi. Ennek számos következménye van a jelen helyzetre.

Az érintettek felelőssége

A CSR nem egyoldalú folyamat, abban az érintetteknek is óriási felelőssége van: a gazdálkodó szervezetek annyira lesznek felelősek, amennyire azt az érintettek igénylik és kikövetelik. Tisztában kell lennie a fogyasztónak, hogy pénze szavazat, és minden egyéb érintettnek, hogy viselkedése befolyásol. De az érintettek hatalma és érintettségi foka igen eltérő, leggyakrabban a leginkább érintett csoportok bírnak a legalacsonyabb érdekérvényesítő erővel, gondoljuk csak egy környezetszennyező beruházás esetén a helyi, szervezetlen, tájékozatlan lakosságra. Érintettségük óriási, de befolyásolni nagyon nehezen tudják a döntést. Ezzel szemben például a média érintettsége alacsony, de hatalma nagy (ld. az alábbi ábrán.)

Ennek következtében a CSR hitelességének kérdése még nagyobb hangsúlyt kap, és még fontosabb megvizsgálni, hogy az egyes érintettek bevonására milyen kísérlet történt egy-egy vállalati kezdeményezés kapcsán.

Magyarországon nagy részben az érintettek erősödésétől remélhető, hogy a vállalatok ne pusztán marketing célú CSR törekvésekkel lépjenek elő, hanem a fenntarthatóság érdekében átgondolt befektetéseket tegyenek. Jelenleg a társadalmi részvétel formái igencsak

¹⁰ Tóth Gergely: A Valóban Felelős Vállalat, 2007

kezdetlegesek, még a szervezett, civil társadalmi technikákban járatos mozgalmak is akadályokba ütköznek, a kevésbé szervezett érintetteknek, a helyi lakosságnak – melyek érintettsége egy-egy beruházás kapcsán óriási lehet – pedig még inkább korlátozottak az eszközei az érdemi véleménynyilvánításra. Erősíteni kell a közvetlen beleszólási jogát a szervezett és tudatos szereplőként fellépni képtelen érintetteknek is.

A munkacsoportokban résztvevő cégek tapasztalata az, hogy az érintettek részéről jelentős a gyanakvás a cégek erősen kommunikált CSR tevékenységével szemben, ez rontja a hiteles, mélyebben felelős, a mindenáron való növekedés helyett a fenntartható, minőségi fejlődést célzó programok esélyeit is a nyilvánosság előtti elfogadottságra, és ezáltal gátolja a valóban felelős vállalati magatartás és szemlélet terjedését.

Kevés olyan kezdeményezés van – de kétségtelenül ezek a leghitelesebbek, legsikeresebbek – melyben több vállalat összefog, vagy egy-egy üzleti szervezet minden tagra kiterjedően tesz lépéseket, hoz nyilvánosságra vállalásokat a fenntarthatóbb, etikusabb, átláthatóbb működés érdekében, és ily módon lemond a márkaépítő hírverésről.¹¹

Bár a főáramba tartozó **média** szerepe kulcsfontosságú lehetne mind a tájékoztatás, mind a véleményformálás tekintetében, a program munkacsoportjainak résztvevői szerint a média tájékozatlansága gyanakvással párosul a CSR esetében. A CSR-t egyszerűen a jótékonykodással azonosító újságírók az „adakozást” ráadásul névtelenül várnák el, így cinikusan tekintenek minden CSR kommunikációra, még azon a valóban létező hitelességi deficiten túl is, amit a témához értők is érzékelnek.

Fontos tanulsága az akciókutatás során lefolytatott szakértői megbeszéléseknek, hogy az **állami beavatkozás** mértékében nagyon megosztott a hazai szakmai közvélemény. Bár elvi alapon az állam csupán keretszabályozó, ösztönző szerepet tölthetne be sokak szerint, ugyanakkor az érintetti csoportok gyengesége és az információhoz való hozzáférésük hiánya miatt többek szerint jogos az igény a proaktívabb szerepvállalásra, és a példamutatásra az államtól.

Az alaptanulmány megjelenése, 2007 óta eltelt alig egy évben a fenti körülmények közül egy sem változott jelentősen. Ellenben a **gazdasági-politikai környezet** jelentősen romlott, (a 2007-es év egészét tekintve a magyar gazdaság 1,3 százalékos növekedést produkált) és a politikai helyzet továbbra is feszült. Az egyes vállalatok esetében pedig sajnálatos, de tipikus jelenség, hogy rossz gazdasági helyzetben mindig hátrébsorolódnak a fenntarthatósági, felelős működésre irányuló költségek a vállalati költségvetésekben, ami arra a problémára is rávilágít, hogy a fenntarthatóság elveinek megfelelő felelős működés nem a vállalati alapstratégia részeként épül be, hanem külön tevékenységként próbál megjelenni.

A Magyarországon CSR-nak nevezett jelenségek jelenleg gyakorlatilag mérhetetlenül alacsony hozzájárulása a fenntartható fejlődéshez azt a veszélyt vetíti előre, hogy a gazdasági környezet keményedése, az állam szerepének folyamatos változása közepette a gazdálkodó szervezetek a társadalmi felelősségvállalás terén továbbra is megrekednek azon a kezdetle-

¹¹ Ilyen kezdeményezés a Hungarian Business Leaders Forum Romaster programja, mely a roma fiatalok esélyegyenlőségét hivatott szolgálni vállalati ösztöndíjakkal és gyakornoki programmal. A résztvevő vállalatok szerint ez az első olyan átütő kezdeményezés a romák foglalkoztatásának növelése érdekében, mely a versenyképesség növelését szolgálja, valós üzleti és társadalmi szükségleteket elégít ki és nem az egyes vállalatok jobb színben való feltüntetése a célja, hanem egy súlyos társadalmi probléma megfelelő kezelése.

ges szinten, ahol jelenleg állnak. **Amennyiben nem sikerül a fenntarthatóságot, mint elsődleges célt állítani a vállalatok és a gazdaság, az ország egésze elé, fennáll a veszély, hogy a CSR-t a médiából tájékozódó nagyközönség afféle úri huncutságnak, egyes prosperáló vagy épp reputációs gondokkal küzdő cégek, valamint a tanácsadócégek „bizniszének” tekinti.**

Jelen javaslat készítői, a munkacsoportok résztvevői feltétlenül szükségesnek tartják azokat az erőfeszítéseket, melyek a szakmai közvéleményen túl minden érintett számára világossá teszik: a CSR végső soron a fenntartható fejlődés egyik fontos eszköze, és mint ilyen, messze nem öncélú. Hiszen az elmúlt 20-30 év végképp bebizonyította, hogy a jelenlegi folyamatos, kizárólag a gazdaság bővülésére és nem fenntartható gazdálkodásra épülő modell már hamarabb is környezeti és társadalmi katasztrófához, és végső soron gazdasági összeomláshoz vezet, mint azt akkor sejtették.

FEJLESZTENDŐ TERÜLETEK ÉS MEGOLDÁSI JAVASLATOK

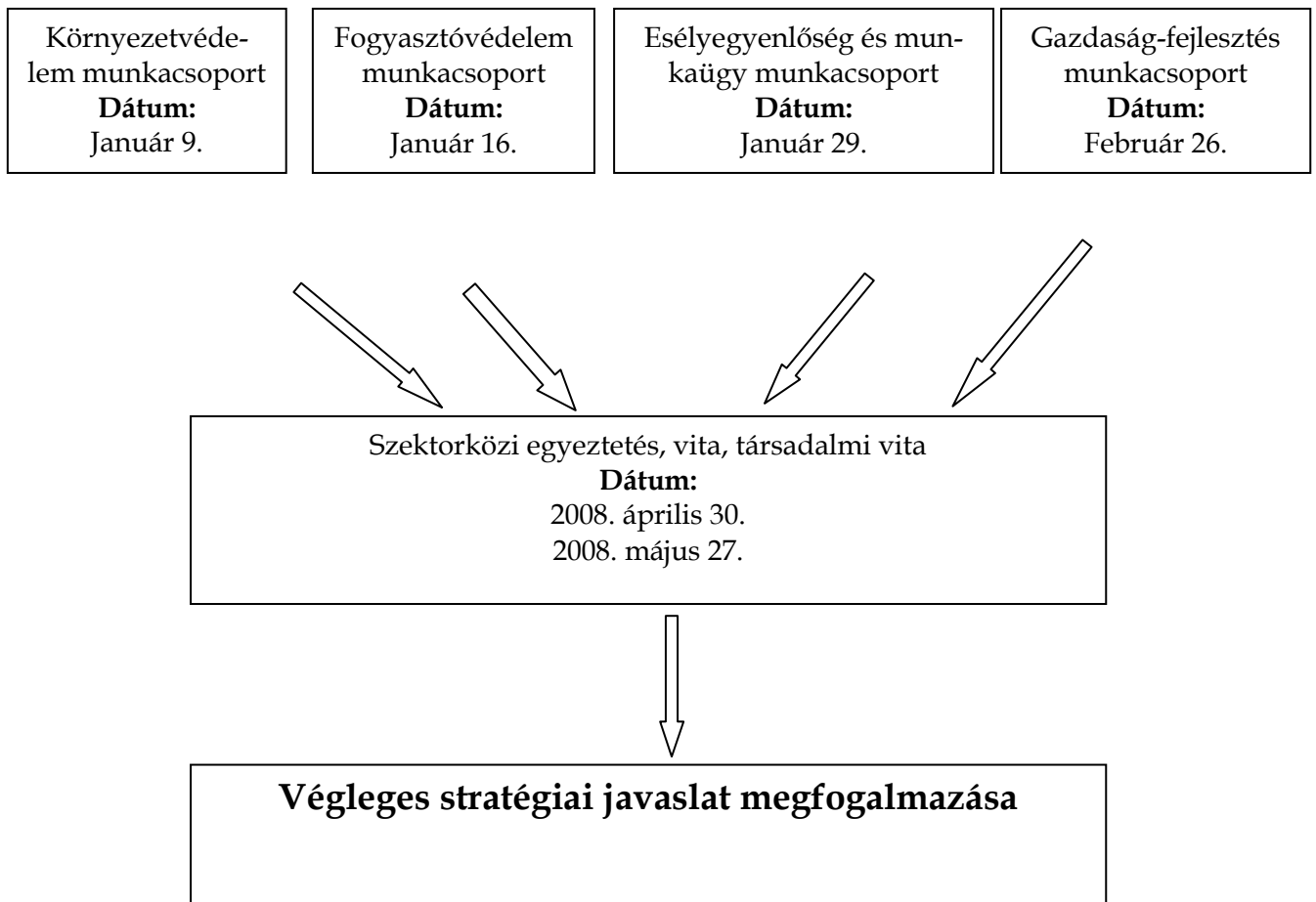
Javasolt intézkedési terv¹²

Intézkedés	Felelős	Határidő
Általános javaslatok		
1. CSR Egyeztető Fórum létrehozása	Minden érintett tárca, különösen SzMM, NFGM, KVVM, UNDP	Rövidtáv
2. Az ökolábnyom indikátor bevezetésének előkészítése, adatgyűjtés	Szakértői csoport: KVVM, SzMM, NFGM, UNDP, KSH és a téma hazai kutatói, szakértői, a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanács, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa	Középtáv
3. Az érintettek megerősítése képzéssel, információval	KvVM, SzMM, civil szervezetek	Hosszútáv
4. Az állami és önkormányzati szervezetek példamutatása, GRI alapú jelentési rendszerek bevezetésének előkészítése	SzMM, NFGM, civil szervezetek	Hosszútáv
Gazdaságfejlesztés		
5. KKV-k CSR tevékenységének erősítése kiadványokkal, jó gyakorlatok terjesztésével	NFGM, civil szervezetek	Rövidtáv
7. Képzés gazdasági döntéshozóknak fenntarthatóság témában a zöld közbeszerzés részeként, a zöld közbeszerzés nemzeti cselekvési terv elfogadása	NFGM, KVVM	Középtáv
8. Adókedvezmények, a karbon alapú adórendszer és a zöld költségvetés bevezetésének előkészítése	NFGM, KVVM, PM, civil szervezetek	Középtáv
9. Klímabarát település program ösztönzése	NFGM, ÖM, KVVM, civil szervezetek, MTA Szociológiai Intézet	Hosszútáv
Környezetvédelem		
10. Zöldítés ösztönzése (öko-térképezés, közoktatás szemléletformálása, kommunikációs kampány)	KVVM, OKM, NFGM, civil szervezetek, üzleti szervezetek	Középtáv
11. Hitelesebb és kiterjesztett zöldcímkézés és promóció	KVVM, civil szervezetek, védjegytulajdonosok	Rövidtáv
12. Jó gyakorlatok terjesztése, jogkövetés erősítése, zöldinformáció nyilvánossága	KVVM, zöldhatóságok	Középtáv
13. Állami példamutatás, EMAS minősítés, GRI alapú jelentések	KVVM, SzMM, NFGM	Hosszútáv

¹² Javaslatunkban az állami szervezetek feladatait két szinten értelmezzük: szervezetként és szabályozóként egyaránt. Konkrét felelősként mindig szervezetet jelentünk meg, de adott esetben ez nem csupán szabályozói, hanem magára a szervezetre vonatkozó feladatokat is jelent.

Fogyasztóvédelem		
14. Fogyasztóvédelmi szankciók teljes körű nyilvánossága	NFGM, SZMM, IRM	Rövidtáv
15. Békéltető testületi részvétel és elfogadás ösztönzése	NFGM, SZMM	Középtáv
16. Fogyasztóbarát működés és címkézés ösztönzése	NFGM, SZMM	Hosszútáv
Pénzügyi szervezetek felelőssége		
17. Felelős hitelezés erősítése a szektoron belül és azon túl	NFGM, pénzügyi szolgáltatók, civil szervezetek, hatóságok	Középtáv
Munkaügy és esélyegyenlőség		
18. Munkaügyi jogok kormányzati biztosa poszt létrehozása, háromoldalú együttműködések erősítése	SzMM, NFGM	Rövidtáv
19. Munkaerőpiacról kiszorultak, esélyegyenlőség által érintett csoportok speciális kezelése (attitűd, képzés, jó gyakorlatok ösztönzése)	SzMM, civil szervezetek	Hosszútáv
20. Állami források feltételeként esélyegyenlőségi kontroll	NFGM, SzMM	Középtáv
21. Rugalmas, felelős és családbarát foglalkoztatás ösztönzése hiteles címkézéssel (minősítő rendszerek, díjak, védjegyek hitelesítése, alátámasztása és ellenőrzése) és versennyel. Adókedvezmény a családbarát juttatásoknak.	NFGM, SzMM, védjegytulajdonosok, üzleti szervezetek PM	Hosszútáv
22. Munkaerőpiac további fehéritése érdekében a kölcsönzés szükségességének felülvizsgálata, visszaélések megelőzése	SzMM, civil szervezetek	Középtáv
Anti-korrupció, transzparencia		
23. Pártfinanszírozás szabályozása (további visszaélések megelőzése)	IRM, civil szervezetek	Középtáv
24. Közbeszerzési pénzek nyomon követhetősége	IRM, civil szervezetek, üzleti szervezetek	Hosszútáv
25. Háromoldalú kezdeményezések ösztönzése a felelős vállalatirányítás, üzleti etika és átláthatóság területén, érintettek bevonása, állami példamutatása	Civil szervezetek, IRM, üzleti szervezetek	Középtáv

A stratégiai javaslat elkészültének folyamata

A CSR magyarországi ösztönzésének kulcsterületei

A következőkben öt szakterületen, a gazdaságfejlesztés, a környezetvédelem, a fogyasztóvédelem, a munkaügy és esélyegyenlőség, valamint a korrupció és transzparencia területén foglaltuk össze a legégetőbb, a CSR eszközeivel orvosolható problémákat. Minden fejezetben javaslatot teszünk arra, hogy milyen kormányzati eszközökkel lehetne ösztönözni a vállalatok felelős működését az adott problémával kapcsolatosan. A fejezetekben leírtak alapjai szakértői munkacsoport megbeszélések és viták, valamint a stratégia szakértőjének önálló háttérmunkája voltak.

I. Gazdaságfejlesztés: növekedés helyett fenntarthatóság

1. Fejlesztendő terület

A gazdaságfejlesztés terén a szakértők egyöntetű álláspontja szerint a jelenlegi, növekedésre fókuszáló szemlélet két fő okból vezet újabb problémákhoz:

- pusztán a gazdasági növekedésre koncentrál, mely mérőszámának a GDP-t tekinti;
- a gazdasági szervezetek alig pár százalékát adó nagyvállalatokra koncentrál.

Maga a CSR meghatározása sem alkalmas a fenntartható fejlődéssel való kapcsolat megragadására a jelenlegi formájában: úgy szükséges átalakítani vagy értelmezni, hogy ne csak a nagyvállalatok szintjén gondolkozzunk róla, hanem értsük bele a kis- és középméretű vállalatokat (KKV) és az állam különféle szervezeteit is.

Fontos különbségtétel, hogy a gazdálkodó szervezetek felelősségvállalását alapvetően a jelenleg fenntarthatatlan fejlődés felszámolására törekvő tevékenységként definiáljuk.

2. Megoldási javaslatok

A felelős hozzájárulás a gazdaság teljesítményéhez néhány iparágban már látható, hiszen van, ahol ez a terület természetéből fakadóan is kicsit egyszerűbb: a kreatív, tudás alapú gazdaság irányába tett lépések, az innovativitás, mint korlátlan erőforrás egyben a fenntarthatóságot, a folyamatos értékteremtést is szolgálja. Az ilyen vállalatok már példát is adnak arra, hogy fejlődésüket komplex, nem pusztán a növekedésüket mérő számok írják le, esetenként a növekedés korlátozása maga a fejlődés.

Fontos javaslat ezen a téren, hogy **a gazdaság szereplőinek 98%-át jelentő kis és középvállalatok felelős működését ösztönözzük**, hiszen számukra gyakran kifejezetten nehezebb a lemondás a profit egy részéről (pl. a foglalkoztatás szabályossága érdekében), nehezebb a jogszabályok betartásán túlmutató önkéntes erőfeszítések megtétele, hiszen gyakran még a jogi megfelelés is versenyhátrányt jelent. Képzéseket, folyamatos támogatást kell nyújtani számukra ahhoz, hogy megtartsák a helyi gazdaságban fejlesztési és foglalkoztatási szerepüket, ne akarjanak mindenáron növekedési pályára lépni egy szint fölött. Kimutatható, hogy a kevesebb szállítás, alacsonyabb profit és magasabb foglalkoztatási arány miatt a kisebb cégek már méretüknél fogva is kevesebb környezeti és társadalmi kárt okoznak, fenntarthatóbbak. Stratégiai cél, hogy a magyar gazdaságon belül a helyi gazdaság, a helyi fogyasztás erősödjön. Ennek érdekében érdemes támogatni újszerű, vagy eddig kevésbé elterjedt megoldásokat, mint a termelői és fogyasztói szövetkezesek vagy a helyi pénzhelyettesítő rendszerek, közvetlen árucserék alkalmazásának ösztönzése – vagy legalábbis lebontani a jelenlegi adminisztratív korlátokat. Ezeknek a modelleknek a főszereplői a helyi KKV-k lehetnek.

A **KKV-k legjobb gyakorlatairól** is fontos, hogy megemlékezzenek a CSR kiadványok, ne csak a multinacionális cégek példáit hozzák, hiszen ez akár ellentétes hatású is lehet, azt a benyomást kelti, hogy „ez csak a multiknak éri meg.” Szükséges, hogy a kormányzat támogassa a fenntartható fejlődés és a klímaválság kapcsán megjelenő „Te mit tehetsz?” típusú kiadványok adaptálását és terjesztését a KKV-k számára, vállalati-állami-civil szervezet hármas együttműködésben.

A foglalkoztatás költségeinek és bürokráciájának a csökkentése a versenyképesség kulcsa a KKV-knál, és figyelembe kell venni, hogy a 95%-a ezen „vállalatoknak” nem valós társas vállalkozás, hanem önfoglalkoztató, tehát valójában magánember. Számukra vonzóvá kell tenni a felelős működést, ösztönözni olyan lépések megtételét, amelyek a versenyképességüket nem gyengítő, hanem erősítő hatásúak.

A felelős befektetés ösztönzésére a Budapesti Értéktőzsde indexén, a BUX-on belül fontos lenne a Dow Jones Sustainability Indexhez¹³ (DJSI) hasonló **fenntarthatósági index bevezetése**. Ehhez további ellenőrzött felelős befektetési lehetőségek megjelenése szükséges, vagyis például a DJSI követelményeinek megfelelő, felelős és fenntartható nyílt részvénytársaságok.

A szakemberek szerint a stratégiai javaslat fő fókusza, az öko-lábnyom számítás bevezetése átfogóan segítene új pályára állítani a gazdaságfejlesztést.

Ezen túl a gazdaság fejlődésének irányát is meghatározná, ha a **zöld közbeszerzés** küszöbönálló jelentős megerősítése során a pályázók oktatást kapnának a fenntartható fejlődés témájában, mely nemcsak az adott pályázat megírását segíti, hanem a fenntartható fejlődés szempontjainak beemelését és számonkérhetőségét is.

A fenntartható fejlődés szemléletének terjedésében az **ösztönzőket minél inkább adó- járulékos- ill. egyéb pénzügyi kedvezmények, ösztönzők formájában** kell megteremteni. Ezen túlmenően pedig a közeljövőben határozott lépéseket kell tenni a **karbon alapú adó bevezetésének előkészítésére**, mely hosszú távon - a jövedelem alapúval szemben - a széndioxid-kibocsátás csökkentése érdekében tett fejlődést állítaná a cégek célrendszerének közepébe.

Határozottan támogatjuk és sürgetjük a 2233/2007. (XII. 12.) kormányhatározat azon pontjának végrehajtását, mely a felelős Környezetvédelmi Minisztériumot felszólítja a **zöld költségvetés kidolgozására**. Mivel a feladat határideje az adórendszer átfogó reformjához kötött, és ilyen módon bizonytalanná vált a végrehajtása, fontosnak tartjuk, hogy a zöld költségvetési reformra vonatkozó javaslatok továbbfejlesztése tovább haladjon a kormányzati és civil szereplők együttműködésének eredményeképpen.

Hasonló fontos a „Klímabarát település” mozgalom ösztönzése, mely akkor hatékony, ha a helyi stratégia kidolgozását ösztönözni, egyfajta kemény, technikai megközelítéssel, vagyis adóelengedés, támogatás formájában jutalmazza a klímabarát település cím megszerzésére tett lépések eredményeit.

A Nemzeti Fejlesztési Terv céljai között jelenjen meg olyan pályázat, mely célzottan a felelős vállalati működés kialakítására irányuló törekvéseket finanszírozza, az érintetti csoportok megerősítésére irányuló projektek keretében.

¹³ A Dow Jones Sustainability Index 1999-es indulásakor az első olyan mutató volt a világon, amely a vezető fenntarthatóság-orientált társaságok gazdasági teljesítményét követte nyomon.

II. Környezetvédelem

A környezetvédelmi munkacsoport egyetértett abban, hogy a fentiekben kifejtett javaslat az ökológiai lábnyom számítás bevezetésére az egyik leghatékonyabb lépés lehet a fenntarthatóság irányába. A szakértők által felvetett egyéb problémákat és megoldási javaslatokat az alábbiakban foglaljuk össze.

Ösztönzés és trendformálás

1. Fejlesztendő terület

A környezettudatosság alacsony foka mind a termelői, mind a fogyasztói oldalon. Alacsony azon **vállalatok** száma, akik képesek és hajlandóak hosszabb megtérülési idejű beruházások megvalósítására az alacsonyabb környezetterhelés érdekében. Kivételt képeznek a jogszabályi kötelezettségből fakadó intézkedések (pl. IPPC direktíva¹⁴). Az elkötelezettség hiánya, vagy rugalmatlanság miatt azonban sok vállalat olyan megoldásokat sem vezet be, melyek akár 1-2 éven belül gazdaságilag is megtérülnek a csökkenő környezetterhelés mellett.

A magyar **fogyasztóknak** egyelőre viszonylag szűk rétege tekinthető környezettudatosnak, és a kedvező ár/érték arány a legtöbb árucsoport esetében kiemelt jelentőségű.¹⁵ Kevés a környezettudatos fogyasztó, ez a 15 év fölötti korosztályban 4-12% közé tehető, 1%-os „adószavazat”¹⁶, illetve EUROBAROMETER felmérés alapján, vállalati megkérdezésben¹⁷ saját fogyasztóik 28%-ánál jelzik, hogy lehet szerepe a kínálat környezetbarát jellemzőinek. A vállalatok nem érzik azt a fogyasztói, kereslet-oldali nyomást, ami zöld termékportfólió kialakítására ösztönözné őket. Hazánkban jelenleg mindössze 31 cég rendelkezik magyar környezetbarát termékjellel ellátott termékkel.

2. Megoldási javaslatok

A környezettudatos gondolkodás terjesztése és előmozdítása mind a termelői, mind a fogyasztói oldalon.

Ennek érdekében a megfelelő állami szerv:

- indítson kampányt a lakossági fogyasztói környezettudatosság növelésére, bemutatva az életminőséget javító, környezetbarát életmód előnyeit
- vizsgálja felül a környezetbarát termék védjegy jelenlegi rendszerét, és szervezze át oly módon, hogy a minősített termékek száma jelentős mértékben növekedjen,
- a gazdaság vezetői számára kommunikálja a környezettudatos gondolkodás fontosságát, az életciklus elemzés és életciklus alapú gondolkodás terjedésének szükségességét

¹⁴ Directive 96/61/EC - Integrated Pollution Prevention and Control - Integrált szennyezés-megelőzés és csökkentés

¹⁵ A Nielsen 2008-as felmérése alapján

¹⁶ Meggyőződéses környezetbarátok aránya (gyakran tesznek környezetükért, és tudják, hogy érdemes) http://ec.europa.eu/environment/barometer/pdf/report_ebenv_2005_04_22_en.pdf

¹⁷ KVVVM FI megbízásából 2007-ben készült reprezentatív vállalati megkérdezés záró elemzése alapján. A megkérdezettek 28%-a gondolja úgy, hogy első számú termékének, szolgáltatásának a piacán a termék, szolgáltatás környezetbarát, fenntartható jellege fontos, vagy elsődleges fontosságú szerepet játszik a fogyasztók döntéseiben. Ezzel szemben 46%-uk szerint semmilyen szerepe nincs a környezeti és fenntarthatósági szempontoknak az első számú termék, szolgáltatás értékesítésénél.

- ösztönözze az állami tulajdonú vállalatokat és az államigazgatási szervezeteket, hogy járjanak elöl jó példával a környezetvédelem terén,
- gyorsítsa fel az elektronikus aláírás bevezetésére tett lépéseket, hogy az e-ügyintézés érdemi környezeti megtakarítást jelentsen a gazdaság és a társadalom egészének
- alapítson díjakat, vagy működjön együtt megfelelő civil szervezetekkel a követendő példák elismerése terén,
- összhangban a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával alakítsa át az adórendszert a környezetet kevésbé terhelő működés támogatásának céljából.

Mint minden CSR tevékenység esetén, úgy a környezeti programok indításában is kulcsfontosságú tényező cégek számára a kommunikációs hozam. Az a tény, hogy jó visszhangra találnak a környezeti, fenntarthatósági reklámok, kampányok, partnerségi együttműködések, és jó a „zöld ügy” imázsa, lendületet adhat a zöldítő törekvéseknek. A klímaváltozás ügyének hirtelen középpontba kerülése – a témáról szóló média megjelenések száma megötszöröződött 2006-ról 2007-re és az átlagember napi témájává is vált¹⁸ – ösztönzőleg hatott a vállalatokra is.

Hiteles zöld információk és minősítések

1. Fejlesztendő terület

Az áruk és szolgáltatások előállításához és használatához kapcsolódó nyilvánosan elérhető környezeti információk köre nem elégséges. A környezeti tulajdonságok egyszerűsített jelzése fontos információ a vásárlók számára. Jelenleg a **zöld minősítések zavaróan sokfélék, megalapozottságuk, megbízhatóságuk nagyon eltérő**, a fogyasztó nem tud különbséget tenni a független, akkreditált és rendszeresen ellenőrzött rendszerek és az önminősítő, alátámasztás nélküli cédulázások között.

2. Megoldási javaslatok

Az Aarhusi Egyezmény a környezeti adatok nyilvánosságra vonatkozó elveinek megfelelően egyre nő környezeti adatok hozzáférhetősége, azonban az állam részéről fontos feladat minden egyéb **zöldinformáció jelentőségének hangsúlyozása, általánosságban a zöld szempont, mint fogyasztói és befektetői igény erősítése, a zöld választás megfelelő kommunikációs eszközökkel való támogatása.**

Az állam irányából érkező megoldást jelentene a minősítések érdekében folytatott „zöldcímké PR kampány”, mely ösztönözheti a cégeket és egyéb szervezeteket, településeket a minősítésre. De a környezetvédelem minden szegmensére elmondható, hogy a „zöldítés” trenddé tételéhez megfelelő versenyeztetés és intenzív PR kampány, valamint adókedvezmények is szükségesek. Világossá kell tennie a kormánynak, hogy legfőbb nemzeti célunk, a versenyképesség javítására alkalmas eszköz a környezeti beruházás, fejlesztés, a termék és szolgáltatás megfelelő minősítése.

A következő, erős fenntarthatósági tartalmat hordozó minősítés fejlesztése mindenképpen szükséges: a Környezetbarát termékminősítés, a Fair Trade termékminősítés, az EMAS, az Öko-iskola minősítés.

A divatos tételek, tehát pozitív ösztönzők mellett természetesen nem kevésbé fontos a szabályozási minimumok kialakítása és a szigorú monitoring, ellenőrzés és a jogsértések intenzív kommunikálása. **A visszaélések automatikus nyilvánosságra hozatala, a kitérés erőforrásokhoz való hozzáféréstől visszatartó erőt jelenthetne.** A jogkövetés általános erősítése fel-

¹⁸ Weber Shandwick Hungary kutatása, 2007

tétlenül szükséges, és megfontolandó a bírságok összegének további emelése. Érdeemes lenne a pozitív és negatív eszközök működésére nemzetközi példákat megismertetni: a „rablóból pandúr” történetek nem ismeretlenek a nagyvilágban, és vonzó mintát jelenthetnek vállalatoknak, ha megismerik, hogyan fordultak nagy szennyezők a fenntartható termelés irányába és váltak a környezeti felelősség élharcosaivá, méghozzá felvilágosult üzleti motiváció alapján, a versenyképesség megőrzése érdekében.

Érintettek erősítése és állami példamutatás

1. Fejlesztendő terület

A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (CSR) terjedésében nagy szerepet játszhatna a vállalat érintettjeinek nyomásgyakorlása, elvárásaik megjelenítése és érdekeik érvényesítése. Magyarországon **az érintetti csoportok jellemzően gyengék és információhiányban szenvednek**. A civil szervezetek kétségtelenül legfejlettebb szegmense a nagy múltú zöld mozgalom. Magas fokú önszerveződés és szubszidiaritás jellemzi, léteznek működő környezeti érdekközösségek, és ezek egy részében a zöldhatóságok is partnerek. **Az állami hivatalok** – a Köztársasági Elnöki Hivatal (KEH) fontos kivételével – ma még **nem mutatnak példát a zöld termelésben, működésben és fogyasztásban**.

2. Megoldási javaslatok

Az érintettek további erősítéséhez szükséges az állami ösztönzés, együttműködés és támogatás azoknak a képzéseknek, szemléletformáló civil kampányoknak az intenzív működtetésére, melyek a hitelesség megőrzése mellett a jó vállalati gyakorlatokra, és az így felkeltett érdeklődésre építenek. Jó értelemben vett divattá szükséges tenni a környezeti felelősséget.

Javasoljuk, hogy a kormányzat CSR-ért felelős szereplői személyes közreműködéssel, **példamutatással**, hivatalaik környezeti szempontú átalakításával, és egymás közötti versenyztetésével járuljanak hozzá ehhez a célhoz. Különösen fontos felgyorsítani az elektronikus aláírás bevezetését, hogy az adminisztráció elektromos formája érdemi környezeti megtakarítást jelentsen a gazdaság és a társadalom egészének.

Az állami szektor példamutatása érdekében és a közvélemény formálásában is nagy erejű a KEH zöld elkötelezettsége, melynek megfelelően a Hivatal teljes körű, civil szervezet által felügyelt szelektív hulladékgyűjtést folytat, valamint elkötelezte magát a méltányos kereskedelemről származó reprezentációs beszerzés mellett, ami azt jelenti, hogy az Elnök vendégei kizárólag fair trade kávé és teát fogyasztanak.

Az EU brüsszeli irodáinak EMAS¹⁹ minősítése, és az a tény, hogy a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség célkitűzései között szerepel az ügynökség EMAS hitelesítésének elérése biztató kivételek. Szükséges további ilyen mintaértékű kezdeményezések indítása kormányzati és civil együttműködésben. Az NFÜ és a KVVM vezetésével el kell indulnia a **további tárcák EMAS hitelesítésének** is.

Fontos fejlemény, hogy a parlament ellenszavazat nélkül fogadta el a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát, és a kormányzat valódi elköteleződését jelezheti, ha elfogadják és végrehajtják a Zöld Közbeszerzési Nemzeti Cselekvési Tervet, megfelelő célértékekkel a kiemelt termékcsoportokban. A Nemzeti Fejlesztési Terv I. és az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMTF) pályázataihoz előírt horizontális fenntarthatósági elvárások a vállalkozások

¹⁹ Eco-Management and Audit Scheme, Környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer, EC, 1993

ilyen irányú tevékenységét is befolyásolják, ez több ezer vállalkozást érintett és érint a jövőben. Az ÚMFT pályázatoknál kötelezően alkalmazandó Fenntartható Fejlődés útmutató²⁰ jelentős tudatformálási, tanulási erővel bír a vállalati, szervezeti döntéshozók szintjén.

III. Fogyasztóvédelem

A környezeti szegmens problémáihoz igen hasonlatosak azok a gondok és megoldási javaslatok, melyeket a fogyasztóvédelem szakemberei tárnak elénk. Az információk hiánya itt is akadály a annak, hogy az érintetti csoportok képesek legyenek érdekeik megfelelő képviselőre.

Információ a vállalatok piaci és fogyasztóvédelmi magatartásáról, ill. teljesítményéről

1. Fejlesztendő terület

A fogyasztók ma nem, vagy korlátozott mértékben juthatnak információhoz arról, hogy melyek azok a cégek, amelyek megtévesztik, becsapják fogyasztóikat, fogyasztóvédelmi vétséget követnek el. Magyarországon a fogyasztóvédelmi feladatokat ellátó hatóságok bírságot és egyéb szankcionálásra vonatkozó adatai csak részben vagy egyáltalán nem nyilvánosak.

Nyilvánosság hiányában azonban nem érvényesül a fogyasztóvédelmi szankciók preventív ereje. Pl. több százmillió forint napi forgalmú áruházak esetében egy-egy fogyasztóvédelmi vétséghez kapcsolódó pár millió forintos bírság (amelynek köztudottan még a befizetésére való hajlandóság is igen alacsony) nem jelent visszatartó erőt a gazdálkodó egység számára a legközelebbi fogyasztóvédelmi kihágás ellen. A vállalat a bírság összegét ráterheli a rendes üzleti költségekre és a termékekre vetítve végül a fogyasztókkal fizeteti meg.

Felelőtlen magatartás esetén a szankciók nyilvánosságra hozatala hosszú távon az adott cég versenyképességének csökkenését, fogyasztóinak elvesztését jelenti, ezért óvatosabb és megfontoltabb magatartásra ösztönzi a vállalatokat. A vállalat hírnevének csökkenésében megjelenő költség nem terhelhető át a fogyasztókra, mivel az nem a vállalat eredményét, hanem könyv szerinti értékét befolyásolja (goodwill). A jogszabály jelenleg nem írja elő a fogyasztóvédelmi vétségek szankciójának kötelező, teljes körű nyilvánosságra hozatalát, a vállalatok pedig a „hitelrontás” érve mögé bújva nyomást gyakorolnak a hatóságokra, így ellehetetlenítve a hatékony munkát.

2. Megoldási javaslatok

A vállalatok piaci és fogyasztóvédelmi teljesítménynek megismeréséhez a hatóságok kezelésében lévő **adatok nyilvánosságára vonatkozó eljárási szabályok átvilágítása, átgondolása és összehangolása** szükséges, figyelembe véve Dr. Péterfalvi Attila adatvédelmi országgyűlési biztos 2006-os ajánlásait²¹, melyek kimondják: jelenleg is, külön törvénymódosítás nélkül

²⁰ http://www.nfu.hu/download/7083/Fenntarthat%C3%B3s%C3%A1gi%20%C3%BAtmutat%C3%B3_GOP_2008.febru%C3%A1r.pdf

²¹ A fogyasztók jogait érintő adatok nyilvánosságáról szóló adatvédelmi biztosi ajánlás, OBH, Budapest, 2006

is közérdek az ilyen adatok nyilvánosságra hozatala, jelentősebb közérdeket sért az információk visszatartása, mint a nyilvánosságuk.

A nyilvánosság teljessé tételében a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatát javasoljuk követni, mely a teljes körű és azonnali nyilvánosságra hozatal következetes alkalmazásával megfelelő eszköz a visszaélések ellen.

A nyilvánosságra vonatkozó megfelelő szabályozás mellett az információs aszimmetria csökkentéséhez elengedhetetlen, hogy **a nyilvánosságra hozható információk valóban el is jussanak a fogyasztókhoz, számukra érthető és használható formában.** Épp ezért célszerű a fogyasztóvédelmi és piac-felügyeleti hatóságok határozatainak közzétételének módjáról egy-séges (formai és tartalmi) gyakorlati mintákat kidolgozni, amelyek egyszerre felelnek meg a jogi előírásoknak és követelményeknek, ugyanakkor közérthető és használható tartalommal szolgálnak a fogyasztók, civil szervezetek avagy a média munkatársai számára. Ilyen szempontok lehetnek, pl. az on-line közzététel követelménye, kereshető (pl. cég vagy ügýtípus szerint) adatbázis kiépítése, különböző hatóságok adatainak összekapcsolása, a határozat teljes szövegének közreadása, és a járulékos médianyilvánosság biztosítása.

A fogyasztóvédelmi hatósági adatok nyilvánossága hozzájárul

- a fogyasztóvédelem hatékonyságának növekedéséhez,
- a vállalatok jogkövető magatartásának ösztönzéséhez,
- a fogyasztók kapacitásának növeléséhez saját érdekeik képviselőire,
- az ügyek ismertsége révén a fogyasztók jogi ismeretszintjének növekedéséhez,
- a civil szervezetek szerepének növeléséhez a korrekt vállalati magatartás számonkérésben,
- a békéltető testületek és eljárásrendjük ismertségének, elismertségének és hatékonyságának növelésében,
- vállalatokon belüli fogyasztóvédelmi oktatás megvalósulásához, és
- a kamarák és szakmai érdekképviseleti szervezetek etikai normáinak megfogalmazásához és betartásához.

Fogyasztói vitarendezés nehézsége

1. Fejlesztendő terület

A fogyasztóvédelmi és piac-felügyeleti hatóságok képesek a jogellenesen magatartás szankcionálására illetve a jogkövető magatartás kikényszerítésére, azonban gazdasági szereplők és fogyasztók közötti jogvita eldöntésére nincs jogosultságuk. A hatályos jogszabályok értelmében az ún. fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos jogvitát a felek háromféle módon rendezhetnek: (a) egymás között; (b) bíróság előtt; (c) alternatív vitarendezési módon: mediátor bevonásával vagy békéltető testületek előtt.

A fogyasztóvédelmi problémák döntő többsége – az ügyérték valamint a bírósági eljárás költsége és időigényessége közötti aránytalanság miatt – soha nem kerül bíróság elé. Bizonyos ügyek akkor sem fognak, ha a bírósági ügyek időmutatói lényegesen javulnának Magyarországon

A békéltető testület eljárásának attól függően lehet eredménye, hogy a gazdálkodó szervezet a döntést magára nézve kötelezőként elismeri-e²². Jelenlegi tapasztalatok azt mutatják, hogy

²² 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről 32.§

a gazdálkodó szervezetek döntő többsége nem veti alá magát a testület döntésének, vagy nem jelenik meg, nem működik együtt, és a nem kötelező erejű ajánlásnak való önkéntes megfelelésről is csak elvétve beszélhetünk. A jelenlegi fogyasztói jogérvényesítési rendszerben egy tendenciózusan elutasítóan viselkedő gazdálkodó szervezettel szemben a fogyasztónak esélye sincs a problémája érdemi rendezésére.

Jelenleg nincs adat arról, hányan próbálták ügyüket a kereskedővel, szolgáltatóval sikeresen/sikertelenül elintézni. A fogyasztóvédelmi hatóságoknál több mint évi 10 000 panaszos kér segítséget konkrét ügyében (amelyben a hatóságnak nincs jogi lehetősége segíteni), a fogyasztói fórumok látogatottsága, a civil szervezetek szolgáltatásainak igénybe vétele jól jelzi: az ügyek döntő többsége nem jut el vitarendezési fórumokig.

2. Megoldási javaslatok

Mindamellet, hogy a fogyasztói tudatosság növelésével, az állami piacfelügyelet erősítésével, a nem jogkövető cégek tevékenységének nyilvánosságának biztosításával a cégek magatartása kedvező irányba mozdítható, úgy véljük, különböző eszközökkel **ösztönözni kell a gazdálkodó szervezetek a békéltető testületi eljárásban való részvételét és azt, hogy annak határozatának önként vessék alá magukat, lehetőleg előzetesen.** A békéltető testületek és fogyasztói civil szervezetek a nyilvánosság erejét kihasználva, ösztönző eszköz kidolgozásával (kommunikációs kampány, címke-program, nyilvános akciók, negatív és pozitív kommunikációs megoldások) érhetik el, hogy a gazdálkodó szervezetek – a nyilvánosság előtt – számon kérhető módon vegyenek részt a békéltető testületek eljárásában és önkéntesen alá vessék magukat azok határozatának. Javasoljuk, hogy az állam jogi szabályozókkal, pályázati rendszerekkel ösztönözze a békéltető testületek, és a civil szervezetek arra irányuló tevékenységeit, hogy a vállalatok vessék alá magukat a békéltető testületi eljárásoknak (jelenleg csak a békéltető testületek működését támogatják állami források), illetve maga is dolgozzon ki eszközrendszert a vállalatok részvételének ösztönzésére.

Gazdálkodó szervezetek nem fogyasztóbarát működése

1. Fejlesztendő terület

Ma a magyar piacon még az is gondot okoz a hatóságoknak és a fogyasztóknak, hogy az alapvető normákat betartassák, illetve számon kérik. A törvényi szabályozás azonban csak a mindenkori közös minimumot határozza meg. A piaci verseny egyik területe lehet a minél magasabb fogyasztói elégedettség. Itthon jelenleg még ritka az a vállalat, amely a fogyasztóknak nyújtott többlétszolgáltatásokon keresztül igyekszik piaci pozícióját javítani, avagy megerősíteni. Kevesen vállalják az ilyen gesztusértékű lépések bevezetését akkor, amikor ma Magyarországon a piaci versenyben elsősorban az árverseny dominál, a legtöbb esetben a plusz szolgáltatás bevezetése plusz erőforrás bevonását jelenti, így a cég akár komoly kockázatot is vállalhat. Sőt a fordítottja még jellemzőbb, a magyar piacot jellemző árverseny hatására a fogyasztói kényelmi szolgáltatások, a minőség látja kárát.

A fogyasztók ma elvesznek a vállalatok telefonos ügyfélszolgálati rendszerében, nem tudják valóban összehasonlítani még egyazon cég ajánlatait sem, a vállalatok szinte kizárólag az új belépőknek/vásárlóknak kínálnak kedvezményeket, a megszerzett fogyasztó megtartása nem érték, a szervizelési munkák több hónapig húzódnak, és megtagadják a fogyasztók alapvető garanciális igényeit. Mindez gyakran tudatos, ám a tapasztalatok azt mutatják: sok esetben szervezetlenségről, prioritások hiányáról, a figyelem hiányáról, az alkalmazottak tudatlanságáról van szó.

2. Megoldási javaslatok

A gazdasági szervezeteket ösztönözni kell arra, hogy olyan vállalati működést alakítsanak ki és olyan piaci magatartás-mintákat kövessenek, amelyek figyelembe veszik a tevékenységük által érintett fogyasztók (fogyasztói csoportok) érdekeit és szükségleteit a termékfejlesztéstől a promóción át az ügyfélszolgálati rendszerekig. A cél az lenne, hogy a magyar piacon is egyre többen legyenek azok a vállalatok, amelyek üzletpolitikájának fontos eleme a fogyasztói elégedettség, és tevékenységüket közép- és hosszú távon eszerint alakítják.

Az ilyen értékorientált vállalati működés eszköze lehet a **különböző vállalati (fogyasztóvédelmi) minőségbiztosítási rendszerek kidolgozása, bevezetése, etikai kódexek kiterjesztése a fogyasztókat érintő ügyekre, avagy részvétel különböző termékeket, szolgáltatásokat, vagy magát a céget minősítő címkézési programokban.** Ilyen rendszerek egyrészt léteznek már a világon, de a helyi, specifikus követelmények mentén hazai változatok is kidolgozhatók, bevezethetők. Az ilyen típusú programok sikerességét nagyban befolyásolja, hogy az adott cégen belül mennyi és milyen pénzügyi, infrastrukturális és humán erőforrást (pl. fogyasztóvédelmi kérdésekben jártas munkaeót) sikerül bevonni, mennyire nyilvános avagy a nyilvánosság előtt számon kérhető elemekből áll, valamint hogy a fogyasztók számára valóban érzékelhető, avagy csak jól kommunikált, de súlytalan lépésekről van-e szó. A hitelesség biztosítása érdekében célszerű civil szervezetet vagy külső „akkreditáló” szervezet bevonni a munkába.

Már ma is számos példa van arra, hogy egy gazdálkodó szervezet egy-egy, **a törvényi minimumon, előírásnál pluszszolgáltatásokat** kínáljon és hirdessen fogyasztók számára. Ma már nem ritka az egyéves minimális jótállásnál túlmutató három, tíz, de akár harminc éves garancia sem, a korlátlan cserelehetőség, az alkatrész utánpótlás biztosítása, illetve a megfelelő szervizpark üzemeltetése. Az ilyen típusú egyedi vállalások előnye a vállalat számára, hogy teljes mértékben üzleti profiljához és lehetőségeihez igazíthatja azokat, ami remek promóciós lehetőséget és jó pozicionálási eszközt ad a kezébe a versenytársakhoz képest. A fogyasztók ezeket a pluszszolgáltatásokat utóbb számon kérhetik a fogyasztóvédelmi vitarendezési fórumokon is, valamint a piaci verseny az árverseny helyett a fogyasztók érdekeit jobban szolgáló, minőségorientált verseny felé indul. Javasoljuk, hogy az állam, a szakmai civil szervezetek intenzív bevonása mellett, kezdeményezze fogyasztóvédelmi minősítő rendszerek kidolgozását, magyarországi adaptálását, illetve a minősítő rendszer szempontjait érvényesítse a közbeszerzések során. Javasoljuk továbbá, hogy az ilyen célú önkéntes kezdeményezésekhez biztosítson szakmai háttérrel, szakértőit delegálja a fejlesztési folyamatokba.

A pénzügyi szolgáltatók társadalmi felelőssége

Különleges terület a fogyasztóvédelem területén a pénzügyi szolgáltatók szektora. A piacot és a gazdaság egészének működését jelentős mértékben befolyásoló, azt finanszírozó, de a lakossági szolgáltatások révén a legtöbb fogyasztóval is kapcsolatban lévő pénzügyi szolgáltatók CSR tevékenységének óriási jelentősége van, többek között azért is, mert az ő szerepük motiválónan hathat a többi szereplőre. Ezen vállalatok egy 2006-os kutatás szerint elsőszámú és legfontosabb érintettként az ügyfeleiket nevezték meg²³, így felelős működésük fogyasztóvédelmi, átláthatósági szempontból kiemelt fontosságú.

²³ GFK Hungária és Braun & Partners kutatása a pénzügyi szervezetek társadalmi felelősségvállalásáról, 2006
<http://www.gfk.hu/sajtokoz/articles/200609151200.htm>

Felügyeleti szervük, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete egyike a legerősebb és leghatékonyabb állami ellenőrző intézményeknek. A szektorban megjelenő legfontosabb problémák között fontos és ismert kérdések a felelős marketing, felelős hitelezés, és a fogyasztók megfelelő tájékoztatása (ld. apró betű, THM feltüntetése, stb.), a pénzügyi műveltség javítása és az öngondoskodás ösztönzése. De a legsúlyosabb, a pénzügyi szektor határain messze túlnyúló probléma – az illegális uzsorakölcsönök ügye – nem olyan természetű, hogy azt a mégoly jól működő állami felügyelet vagy a piaci szereplők egymást is ellenőrző versenye vagy ezen szereplők felelősebb működése oldhatná meg. Az illegális uzsorakölcsönök elterjedése ma már olyan mértékű az ország súlyosan elszegényedett régióiban, hogy családok ezrei kerülnek végzetesen kiszolgáltatott helyzetbe és bűnöző csoportok túszerként tengődnek hónapról-hónapra. Itt a megoldást az jelenthetné, ha a legális piaci szereplők együttműködésével egy **országos, közös felvilágosító program** indulna, építve az eddig saját márka alatt futó pénzügyi ismeretterjesztő programokra. Ezen túl a bankok saját piacainak „lejebbvitele”, tehát az ellenőrzött, legális pénzügyi szolgáltatások ezen szegény, piacképtelennek ítélt réteghez való közelítése lenne szükséges a probléma felszámolásához.

IV. Munkaügy és esélyegyenlőség

Magyarország egyik legsúlyosabb gazdasági problémája a foglalkoztatás alacsony szintje. Az esélyegyenlőség területén javasolt lépések ezért nem csupán elvi, emberi jogi szempontból kulcsfontosságúak, hanem elemi gazdasági érdekünk, a versenyképesség fokozásának fontos feltétele. A legelszántabb vállalatok is csak akkor fognak tudni különböző hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő, kisebbségi munkavállalókat foglalkoztatni, ha az ilyen munkavállalók alkalmazhatósága javul.

A felelős foglalkoztatás és a befogadó munkahelyek arányának növe- lése

1. Fejlesztendő terület

A munkaügy magyarországi stratégiai célja a foglalkoztatás növelése. A magyar munkaerőpiac legégetőbb problémája az alacsony munkaerő-piaci részvétel. Bár a munkanélküliségi ráta (7,5%, 2006, KSH) relatíve alacsony, a foglalkoztatási és aktivitási ráta is nemzetközi összehasonlításban folyamatosan alacsony szinten mozog (foglalkoztatási ráta férfiak: 58%, nők: 44,4%; aktivitási ráta: 55%, férfiak: 62,4%, nők: 46,2% 2006, KSH)²⁴.

2. Megoldási javaslatok

A terület problémáinak megfelelően átfogó kezelése érdekében létre kell hozni a munkaügyi terület kormányzati biztosát – ez a pozíció alkalmas lehet az egyeztetett kormányzati lépések megtervezésére és bevezetésére, különösen a kormányzat által CSR-felelősként kijelölt vezetővel való együttműködésben.

Annak érdekében, hogy a foglalkoztatottság érdemben nőjön, szükséges a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák és a nők, valamint más súlyosan érintett és nagy létszámú csoportok képzése a jogaikról, lehetőségeikről, ezzel párhuzamosan pedig a cégek felelős

²⁴ Míg a munkanélküliségi ráta a regisztrált munkanélküliek és a gazdaságilag aktív népesség (a foglalkoztatottak és munkanélküliek együttes száma) arányát jelzi, addig a foglalkoztatási ráta azt mutatja meg, hogy a munkaképes korú lakosságon belül hányan dolgoznak hivatalosan.

foglalkoztatási gyakorlatának bátorítása, erősítése. Ha a jogaikról tájékozott, jobban képzett munkavállalók irányából érkező nyomás, a munkáltatók oldaláról megfelelő alkalmazási szándék és gazdasági érdek felismerése, valamint az állam oldaláról a szükséges ösztönzés található, akkor lehetséges érdemben javítani a foglalkoztatási mutatókon.

A foglalkoztatás növelése a munkaerőpiacról kiszorultak integrációjával

1. Fejlesztendő terület

A foglalkoztatás bővítése az egyik legfontosabb gazdaságpolitikai és versenyképességi kérdés, ezért meg kell vizsgálni, hogy azokat, aki az utóbbi több mint másfél évtizedben **kiszorultak a munkaerőpiacról**, milyen módon lehet újra visszavezetni a foglalkoztatottak körébe. A társadalmi kohézió erősítése és a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében a foglalkoztatás bővítésére irányuló intézkedéseknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a következő, a munkaerőpiacról történő kiszorulással leginkább sújtott/fenyegetett csoportoknak. Ezek a csoportok: a romák, a nők, az idősek, a fiatalok, és a fogyatékkal élők.

2. Megoldási javaslatok

Az esélyegyenlőség megvalósulását gátló általános attitűd javítása érdekében a közszolgálati kötelezettség körében *jeljenek meg a magyarországi etnikai kisebbség, a romák képviselői* a hírműsorokban, a reklámokban, a sorozatokban. Ezt a kereskedelmi média számára ösztönzéssel, a közszolgálati média esetében az előírással javasoljuk elérni.

A munkaügyben az esélyegyenlőség kérdéseinek jobb érvényesülése érdekében fontos lenne a munkaügyi képzés akkreditációjának feltételül szabni az esélyegyenlőségi képzési komponens bevezetését. Erre van már jó példa, a Pécsi Egyetem felnőttképzési karán nemrég elindult a „HR speciális csoportokkal” c. tárgy oktatása.

Az EU források mellett fontos lenne az állami támogatások feltételül is szabni az esélyegyenlőség betartását, erre kitűnően alkalmas az NFÜ által kialakított horizontális követelményrendszer és segédanyag²⁵, adaptálása révén bevezethető lenne máshol is.

Fontosnak tartjuk, hogy a különleges célcsoportokra kialakított, specifikus foglalkoztatási politika alapján kezeljék a magyarországi vállalatok ezen hátrányos helyzetű csoportokat. Az állam ösztönző szerepe ezen a területen akkor tud valóban érvényesülni, ha **a kormányzat a jelenleg működő és egyes cégek által átvett felelős foglalkoztatási gyakorlat (hátrányos helyzetűek foglalkoztatása) szabályozását kiszámíthatatlan módon nem változtatja**. Vagyis a jó gyakorlatot folytató vállalatok ne találják magukat olyan helyzetben, hogy a program indulásakor fennálló támogatási, ösztönzési rendszert alapjaiban változtatja meg a kormányzat, kellő egyeztetés és felkészülési idő nélkül. A vállalatok számára fontos, hogy ezen veszély ne vegye el kedvüket az esélyegyenlőségi programoktól, hiszen csak egy hosszú távú program tudja a valóságban is bizonyítani, hogy a fogyatékkal élők alkalmazása végső soron gazdaságilag is megtérül.

A fent leírtak alapján azt javasoljuk, hogy az esélyegyenlőség által leginkább érintett társadalmi csoportok (romák, nők, idősek, fiatalok, fogyatékkal élők) esetében az állam ösztönözzön minden olyan vállalati törekvést, amely az egyes célcsoportok speciális igényei

²⁵ www.nfu.hu/download/4340/horizontalis_eselyegyenlosegi_fin.doc

szerint törekszik az esélyegyenlőség elveinek érvényesítésére és ily módon a foglalkoztatás növelésére. Ilyen támogatandó törekvések lehetnek:

A romák esélyegyenlősége terén a foglalkoztathatóságot elősegítő ösztöndíjak, gyakornoki programok megvalósítása, a diszkrimináció visszaszorítása a foglalkoztatásban speciális jelzőrendszerek (pl. civil szervezetek) segítségével, vagy a roma nők esélyegyenlőségének javítása például a kisgyermekes anyák foglalkoztatásának elősegítésével, különösen a hátrányos helyzetű térségekben.

A nők esélyegyenlősége terén tartassa be az állam az egyenlő munkáért egyenlő bért elvet és ezt rendszeresen mérje fel, ellenőrizze. Támogassa adókedvezményekkel a magánélet és a munka összeegyeztetéséhez szükséges feltételek megteremtését, különös tekintettel a kisgyermekes anyák helyzetére.

Az idősek esélyegyenlősége érdekében ellenőrzésekkel igyekezzen megakadályozni az életkor alapján megvalósuló diszkriminatív intézkedéseket.

A fiatalkorúak esélyegyenlősége terén javasoljuk felmérni a szakképzési rendszerből lemorzsolódott fiatalok helyzetét és a képzési programok összehangolását a gyakorlatszerzési lehetőségekkel.

Végül a **fogyatékossgal élők** esélyegyenlősége területén hirdessen versenyt a vállalatok körében az akadálymentesség megteremtésében élenjárók elismerésére. Szintén fontos lenne az állam részéről a rehabilitációs támogatások kiterjesztése, annak érdekében, hogy a vállalatok minél nagyobb számban tudják befogadni a megváltozott munkaképességűeket, akiknek így nő az esélyük arra, hogy visszakerüljenek a munkaerőpiacra.

Rugalmas és családbarát foglalkoztatás, egészséges és biztonságos munkahely

1. Fejlesztendő terület

Messze nem kellően elterjedtek a rugalmas és családbarát foglalkoztatási formák.²⁶ Az atipikus foglalkoztatási formák alkalmazását általánosabbá kell tenni, mert a távmunka (jelenleg a foglalkoztatottak 4% dolgozik távmunkában), a megosztott munkaidőben való foglalkoztatás, a részmunkaidő aránya Magyarországon igen alacsony. A munkahelyi egészség és biztonság megteremtése érdekében a jogi megfelelésen túllépő befektetéseket jelenleg nem értékeli az állam.

2. Megoldási javaslatok

Az atipikus foglalkoztatásban és más felelős és innovatív foglalkoztatási programokban élenjárók nyilvános elismerésére alkalmasak a díjak, védjegyek (pl. a családbarát munkahely, legjobb munkahely, befogadó munkahely), de ezek csak akkor hitelesek, ha külső, független szervezet által ellenőrzött pályázatokon lehet őket elnyerni, rendszeres utólagos monitoring és az elért eredmények romlása esetén akár szankció (a díj, védjegy elvesztése) is jár velük.

Javasoljuk, hogy a foglalkoztatás és esélyegyenlőség területén a tárcák közösen dolgozzanak ki egy olyan munkáltatói CSR védjegyet, mely ellenőrzött módon adható a felelős foglalkoztatás, az egészséges és biztonságos munkahely és az esélyegyenlőség terén igazoltan élenjáró vállalatoknak, intézményeknek.

Az esélyegyenlőségi terv kötelezettjeinek körén túlmenően, az erre nem kötelezettek között hirdessen versenyt a felelős tárca esélyegyenlőségi terv készítésére, konkrét célokkal, indiká-

²⁶ Sikeres kormányzati intézkedés, hogy a gyermekgondozási segélyben vagy gyermeknevelési támogatásban részesülő személyek, vagy az 50 éven felüli személyek részmunkaidős foglalkoztatása esetén a munkáltatók teljes mértékben mentesülnek az egyösszegű egészségügyi hozzájárulás megfizetése alól.

torokkal, vállalatra szabott megoldásokkal. A legjobb tervek jutalma többek között lehetne ingyenes továbbképzés a terveket végrehajtó munkatársak (esélyegyenlőségi referensek) számára, hogy azok folyamatosan tudják fejleszteni és a vállalat javára fordítani tudásukat. A verseny elsősorban azokat a vállalatokat díjazza, amelyekben az esélyegyenlőségi szempontokat a kiválasztásnál, a humánerőforrás politikában és munkavállalók képzésében is alkalmazzák, és külön fejezetet szentelnek a hátrányos helyzetű munkavállalói csoportoknak.

A távmunkát sokkal intenzívebben kell ösztönözni és népszerűsíteni ahhoz, hogy annak mind munkaügyi, esélyegyenlőségi, mind környezetvédelmi hatása érzékelhetővé váljon. Ugyanilyen fontos a nyugdíjrendszer olyan irányú alakítása, mely nem ösztönöz idő előtti nyugdíjba vonulásra.

Hasonlóan konkrét és az egyik legjelentősebb csoport, a kisgyermekes anyák foglalkoztatását elősegítő javaslat, hogy a vállalati juttatások körébe a családi napközibe való befizetés, és a GYES után visszatérő anyák speciális átképzése, továbbképzése is beletartozzon, megfelelő adókedvezménnyel.

Fontos feladat a formális foglalkoztatás növelése érdekében a legális, de nem etikus gyakorlatok elterjedtségének csökkentése. A színlelt munkaszerződések terén elvégzett eddigi szigorításon túl szükséges a munkaerő kölcsönzés intézményét is felülvizsgálni. Ez a foglalkoztatási forma fejlettebb országokban (pl. Svédországban) illegális, hiszen korlátlan lehetőséget nyújt arra, hogy a vállalat mindenfajta felelősséget elhárítson magáról a munkavállalóval szemben, legalizálja az elemi munkaügyi védelem és munkavállalói jogok teljes mellőzését. Az alkalmi, időszakos munkaerő igényeket megfelelő módon el lehetne látni a munkaerő közvetítés és alkalmi munka megfelelő szabályozásával, a valódi piaci igény kielégítéséhez nincs szükség a kölcsönzésre.

Szükségesnek látjuk az érintetti csoportok megerősítését. Olyan módon kell a munkavállalói érdekképviselőket megerősíteni, hogy képesek legyenek a gazdasági szereplők 98%-át kitevő KKV szektorban is működni, ne csak a nagy létszámban foglalkoztatóknál.

V. Korrupció, transzparencia

1. Fejlesztendő terület

A korrupció hazánkban rendkívül elterjedt, része a mindennapoknak és az üzleti gyakorlatnak. A Transparency International (TI) 2007-es korrupció érzékelési indexének besorolása szerint Magyarország közepesen korrump ország. A 180 országot rangsoroló indexben Magyarország pontértéke 5,3 volt 2007-ben a 10-es skálán mérve, hasonlóan Ciprus, Csehország és Olaszország pontszámához. Az elmúlt 5-6 évben Magyarország megítélése lényegében nem változott a korrupció területén, a mérési hibahatáron belül romlott. Az index értékeléshez fontos tudni, hogy az a közhivatalnokok és politikusok megkérdezése alapján készül, az ő korrupció érzékelésük mércéje. Ez nem feltétlenül vág egybe a mindennapok tapasztalatával.

A PricewaterhouseCoopers által „Globális Gazdasági Bűnözés” címmel 2007. november 7-én nyilvánosságra hozott felmérés³² szerint 2007-2006 között a hazai vállalatok közel kétharmada (62%-a) vált súlyos gazdasági bűncselekmény áldozatává. Az érintett vállalatok száma két év alatt drasztikusan, két és félszeresre nőtt. A PricewaterhouseCoopers felmérésben közreműködő szakértők 40 ország több mint 5400 vállalatának – köztük 77 magyarországi piacvezető vállalatnak – felsővezetőit interjúvolták meg. Ennek értelmében a vizsgált időszakban a magyar válaszadók ellen átlagosan 8,9 alkalommal követtek el gazdasági bűncselekményt. A leggyakoribb visszaélésfajták: a lopás és hűtlen kezelés (a vállalatok 48%-ánál), valamint a szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekmények (26%), illetve a korrupció és megvesztegetés (17%) voltak.

A PricewaterhouseCoopers felmérésében szereplő cégeknek közel 4 milliárd Ft veszteséget okoztak a gazdasági bűncselekmények és ebből mintegy 1,4 milliárd Ft tett ki a korrupció és megvesztegetés. A vállalatok 65%-a számolt be arról, hogy az őket ért legsúlyosabb bűncselekmények esetében a kárból semmi nem térült meg (ez magasabb az 58%-os globális átlagnál). Magyarországon a legsúlyosabb visszaélések tipikus elkövetője férfi (90%) és jellemzően 31 és 50 év közötti (80%). A visszaélések elkövetőinek 64%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A bűncselekmények 27%-át felsővezetők, 20%-át pedig középvezetők követték el.

2. Megoldási javaslatok

Korrupciós kockázatok Magyarországon címmel 2007 decemberében jelent meg a TI átfogó helyzetelemzése a hazai korrupciós mechanizmusokról. A kutatás célja, hogy megbízható alapként szolgáljon korrupcióellenes intézkedések, reformok bevezetéséhez. Stratégiai javaslatunkban az ott megfogalmazott javaslatok mielőbbi megvalósítását szorgalmazzuk.

A korrupció csökkentése érdekében erőteljes és látható eredményekkel járó beavatkozásra van szükség, hiszen a korrupció gátolja a versenyképességet, rombolja a demokratikus intézményrendszerbe vetett hitet és erősíti a társadalmi egyenlőtlenségeket, és így szorosan összefügg témánkkal. A TI két legfőbb javaslata szerint:

- sürgősen szabályozni kell a pártfinanszírozás régóta megoldatlan ügyét, hiszen ez számtalan további visszaélés forrása, és
- a közbeszerzési szabályozásban a pénz útját végig követhetővé kell tenni.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium kezdeményezésére, civil szervezetek és szakértők részvételével létrejött az Antikorrupciós Koordinációs Testület. Az új testület rendeltetése, hogy új pályára állítsa a kormányzati antikorrupciós tevékenységet, és abban határozottan érvényesüljön egyfajta stratégiai megközelítés.

Ez az a terület, ahol jóval intenzívebben szükséges tovább erősíteni a vállalatok tevékenységét az átláthatóság és elszámoltathatóság irányában. Jelenleg elsősorban a vállalatok önkéntes lépéseiben találhatjuk meg a törekvést erre, épp ezért úttörő volt az Amerikai Kereskedelmi Kamara (AmCham) 2005-ben kiadott állásfoglalása³³ a Felelős Vállalatirányításról, mely általános javaslatokat tett a kormányzat számára, és felhívta a figyelmet arra, hogy a magyar gazdaság versenyképességét súlyosan korlátozza a nem megfelelő transzparencia.

További erőfeszítéseket tesz a Hungarian Business Leaders Forum téma-specifikus munkacsoportja. Felmérésük szerint igencsak kezdetleges és formális a korrupció elleni tevékeny-

³²

[http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/EE3A2B7A07DF1085802570F50039C266/\\$file/Crime_Survey_HUN_FINAL.pdf](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/EE3A2B7A07DF1085802570F50039C266/$file/Crime_Survey_HUN_FINAL.pdf)

³³ <http://www.amcham.hu/uploads/AmChamPositionBrief5CorporateGovernanceHungarian.pdf>

ség a válaszadó cégeknél, eszközök és gyakorlat hiányában csak jó szándékú, de csekély eredménnyel járó lépések történtek.

Mivel az etikus üzletvitel gyakorlati formái közül a korrupcióelleni törekvések a leginkább kézzelfoghatóak és jó példák hazai alkalmazásával jobban kezelhetőek lennének, szükségesnek tartjuk, hogy **a kormányzat továbbra is megfelelő szinten képviseltesse magát** mind az AmCham, mind a HBLF, valamint a TI magyar szervezete által szorgalmazott háromoldalú kezdeményezésekben és azok javaslatait mielőbb építse be a törvényhozási programjába. Mivel az átláthatóság és az üzleti etika nem jogszabályi, hanem kulturális kérdés, amelyben még igen hosszú út áll előttünk, ezen területnek különleges jelentősége van véleményünk szerint.

A vállalatok társadalmi felelősségvállalása nem létezhet szilárd és kemény vállalatirányítási alapok nélkül. Azon cégek viszik leginkább előre a felelős vállalati működés ügyét, amelyeknél nem pusztán látványos CSR programok működnek, hanem amelyek teljesítik a legalapvetőbb elszámoltathatósági, átláthatósági elvárásokat a különböző érintetti csoportok, köztük a részvényeseik felé. Azok, amelyek etikai kódexei nem fordítás, hanem érintetti párbeszéd útján születnek, és amelyeknél egymást is egyensúlyban és kontrol alatt tartó belső rendszerek és folyamatos, korrekt, többirányú információáramlás biztosítja, hogy a vállalat működésének főbb tényeiről, az egész közösséget és a gazdaságot is érintő ügyeiről mindenkor a lehető legnagyobb nyilvánosság előtt legyen elszámoltatható.

Itt van a legnagyobb szerepe az államnak, úgy is, mint a gazdaság kereteit biztosító és ellenőrző szervezetnek, és úgy is, mint tulajdonosnak. Szükséges és fontos, hogy a vállalatirányítás legszigorúbb elveit és jó gyakorlatát elsősorban az állami kézben levő cégek gyakorolják, ily módon is demonstrálva elkötelezettségüket a korrupció legyőzése mellett.

Hivatkozott irodalom

EC [2001a]: *Regulation (EC) No 761/2001 of the European parliament and of the council of 19 March 2001 allowing voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS)*, Official Journal of the European Communities, L 114, Vol. 44, 24 April, 2001.

EC [2001b]: *Green Paper – Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility*, Commission of the European Communities, Brussels, COM(2001) 366 final, http://ec.europa.eu/enterprise/csr/official_doc.htm

EC [2006]: *A növekedési és munkahely-teremtési partnerség megvalósítása: Európa mint kiválósági központ a vállalatok társadalmi felelőssége terén*, Az Európai Közösségek Bizottsága, Brüsszel, COM(2006) 136 végleges, http://ec.europa.eu/enterprise/csr/official_doc.htm

GRI [2006]: *G3 – Sustainability Reporting Guidelines*, Global Reporting Initiative, Amsterdam.

Magyarul: *RG – Útmutató fenntarthatósági jelentések készítéséhez*, Braun & Partners, 2006

Gulyás Mónika Enikő [2008]: *Növekedésorientáltság versus fenntartható fejlődés? Avagy: Hogyan egyeztethető össze a magyar nagyvállalatok növekedési stratégiája a fenntartható fejlődés cél- és eszköztárával?*, Pannon Egyetem, diplomadolgozat.

Kerekes Sándor [2007]: *A környezetgazdaságtan alapjai*, Aula, Budapest

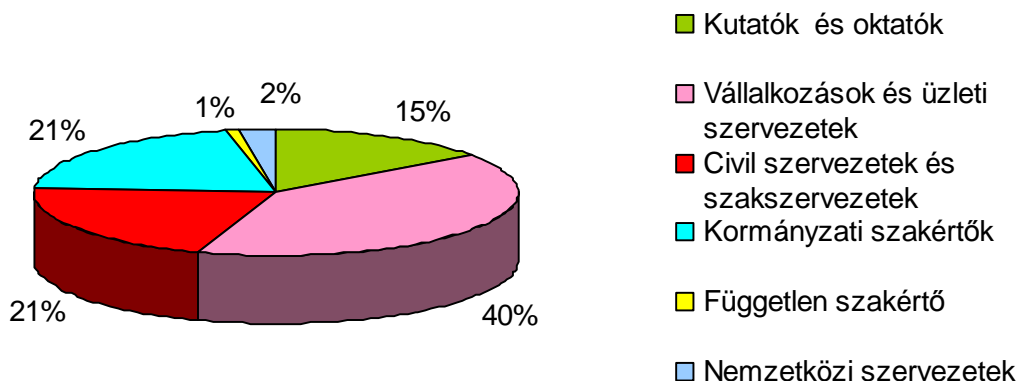
McDonough és Michael Braungart [2007]: *Bölcsőtől bölcsőig*, HVG, 2007

Tóth Gergely [2007]: *A Valóban Felelős Vállalat*, KÖVET, Budapest.

Mathis Wackernagel, William Rees [1996]: *Our Ecological Footprint – Reducing Human Impact on the Earth*, New Society Publishers, Gabriola Island, BC. **Magyarul:** *Ökológiai lábnyomunk, Föld Napja Alapítvány*, 2001.

Az egyeztetési folyamatban részt vevő szakértők

A résztvevők szektoronkénti megoszlása

A stratégiai javaslat elkészültéhez hozzájárultak

Azoknak a névsora, akik részt vettek a stratégiai javaslatot előkészítő alaptanulmány vitáján, a munkacsoport megbeszéléseken, vagy a nyilvános véleményezési üléseken, illetve írásban járultak hozzá a javaslat elkészültéhez.

Ábrahám Edit, dr., Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Angyal G. Ádám, Budapesti Corvinus Egyetem

Antal Z. László, MTA Szociológiai Kutatóintézet

Bakos Gábor, Arc Kft.

Barkóczy Gábor, Alcoa-Köfém Kft.

Benkő Erika, Magyar Villamos Művek Zrt.

Berki Erzsébet, Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Bernáth Gábor, Sulinova Kht.

Biczi Zsolt, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság

Boda Zsolt, Budapesti Corvinus Egyetem

Bodroghelyi Csaba, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért

Bognár Károly, CIB Bank Zrt.

Borbély Szilvia, Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége

Buru Éva, Coca-Cola Magyarország

Csepeli Görgy, Eötvös Lóránd Tudományegyetem

Csóka Gabriella, Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Deboos, Séverine, ENSZ Munkaügyi Szervezetének (ILO) regionális irodája

Debreczeny István, dr., Dunapack Kft.

Drahos Zsolt, Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Dudás Zsófia, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért

Ertsey Katalin, CSR tanácsadó

Farsang Andrea, Terra Idea Kft., Central European University

Fekete-Nagyné Török Judit, BorsodChem Zrt.

Ferenczi Andrea, Magyar Női Karrierfejlesztési Szövetség

Fertetics Mandy, B&P CSR management - Braun & Partners Network

Füke Péter, Polgármesteri hivatal, Győr
Gärtner Szilvia, DENSO Gyártó Magyarország Kft.
Gonda György, International Business School
Göllner András, Annax International Kft.
Gulyás Emese, Tudatos Vásárlók Egyesülete
Győri Zsuzsanna, Budapesti Corvinus Egyetem
Habó Péter, Fair Trade Center
Hajdú Dániel , KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Hajnal Zsolt , Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete
Halász Gabriella, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Halbritter András Albert, Győri Szeszgyár és Finomító Zrt
Hegedűs Tamás, KPMG
Herczog László , Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Hofmeister Tóth Ágnes, Budapesti Corvinus Egyetem
Horváth Tünde, AIESEC Magyar Közgazdászhallgatók Egyesülete
Horváth Zsolt, Levegő Munkacsoport
Illés Márton, Kurt Lewin Alapítvány
Juhász Albin, dr., Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
Kapusy Pál, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Kasza György, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
Kathi Attila, dr., Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság
Katzenbach Edina, Coloplast Hungary Kft.
Kiss Attila, Eszterházy Károly Főiskola - EGERFOOD Regionális Tudásközpont
Kiss Krisztina, ENSZ Fejlesztési Program
Kocka József, Polgármesteri hivatal, Eger
Koltai Luca, FKFSZ Kht., Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda
Koncz Mária, Mondi Business Paper Hungary Zrt.
Kormányos Ágnes, dr, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
Könczey Réka, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Krajcsik Szilvia, Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetsége
Krassován Krisztina , Hárskúti Megújuló Energia Központ
Kriza Máté, Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért
Kun Attila, dr., Károli Gáspár Egyetem
Küllői Péter, Bátor Tábor Alapítvány
Laczkó Zsuzsa, SEED Alapítvány
Lakatos Sándor , Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium
Lakatos Zsófia, PR Szövetség
Leskó Gábor , Holcim Hungária Zrt.
Lukácsné Gertsmár Ágnes, Cerbona Zrt.
Magyar Henrietta, Vodafone Magyarország Zrt.
Márton Viktória , MOL Nyrt.
Medvéne dr. Szabad Katalin , Budapest Business School
Merth László, Társadalmi Unió
Mester Andrea, OTP Bank Nyrt.
Mészáros Gábor , Goodwill PR és Kommunikációs Ügynökség
Móra Veronika, Ökotárs Alapítvány
Mucska Péter, Coca-Cola Magyarország
Nagy László, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság
Németh József, dr., Neprosz Bt.
Odor Kinga, Debreceni Egyetem
Orbán Zsuzsa, Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal

Orsós Éva, Szerencsejáték Zrt.
Paksi Mária, Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége
Palásti György, CIB Bank Zrt.
Pallaghy Orsolya, MOL Nyrt.
Pálos Endre, Elektroteperatura Kft.
Panajotu Nikoletta , Danubius Hotels
Paulik Mónika , Kurt Lewin Alapítvány
Peszeki Gabriella, Magyar Telekom Nyrt.
Péter Adrienn, Danubius Hotels
Petrik Ida, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Pogány Éda, Coca-Cola Magyarország
Polgár Emese, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Pongrácz Balázs, Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi Kamara
Poós Miklós, Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium
Ráczné dr. Horváth Ágnes, Eszterházy Károly Főiskola
Radácsi Gergely, Central European University (CEU)
Radácsi László, Braun & Partners Network
Rigó Ildikó, ENSZ Munkaügyi Szervezetének (ILO) regionális irodája
Róczei Norbert, Expeditus Egyesület
Siető Andrea, Euroadvance Közgazdasági Tanácsadó Kft.
Simon András, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Simonyi Ágnes, Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Szántó Szilvia, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Székely Judit, Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Szigeti Cecília, Széchenyi István Egyetem
Szili Márta, Joint Venture Szövetség
Szócs Gábor, Magyar Telekom Nyrt.
Szöllősi Beáta, Periféria Alapítvány
Takács Udvari Csongor, AIESEC Magyar Közgazdászhallgatók Egyesülete
Tigza Nikoletta, Euroadvance Közgazdasági Tanácsadó Kft
Tildyné Ruh Borbála, Külvárosi Tankör Középiskola
Tóth Attiláné, dr., Nyugat-Magyarországi Egyetem
Tóth Gergely, KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdálkodásért
Tóthné Papp Terézia, Polgármesteri hivatal, Győr
Tőkés István, tanácsadó
Tserovska Angelina, Magyar Telekom Zrt.
Ürmös Andor, dr., Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Vécsey Renáta, Borsodchem Zrt.
Veres Tibor, Wallis Befektetési, Gazdasági és Vagyonkezelő Zrt.
Werner Adrienn, DENSO Gyártó Magyarország Kft.
Wittich Tamás, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság
Zilahy Gyula, Budapesti Corvinus Egyetem
Zolnai Emese, Vodafone Magyarország Zrt.